

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

H. de Jong, Zeist

Judas

In de bijbel kom je mensen tegen, die je kunt beschouwen als dwarsliggers. Daarmee worden mensen in de Heilige Schrift bedoeld, die onder ons minder gunstig bekend staan en van wie toch nog iets goeds te zeggen valt. Inderdaad kan dat weleens. Ik verwijs naar wat ik zelf daarover in de twee Messianen over Saul geschreven heb. Is nu Judas ook zo'n dwarsligger? Is het mogelijk om van Judas nog iets goeds te zeggen en een gunstiger kijk op hem te krijgen?

Om dan maar meteen met de deur in huis te vallen: ik geloof niet dat dat mogelijk is. Ik heb wel eens een preek over Judas gehoord die mij door zijn knapheid boeide, maar waarin tot mijn verbazing en ook wel tot mijn ergernis Judas te voorschijn kwam als de beste van het twaalfstal discipelen. Het was een preek die zich anders dan het evangelie veel meer opwond over de verloochening van Petrus dan over het verraad van Judas.

Toen die dominee klaar was bleef er bij mij een naar gevoel over van twijfel aan zijn band met de Here Jezus. Als je bij je kritiek op Judas niet verder komt dan „het was natuurlijk fout wat hij deed”, om dan vervolgens uit het ruime vat van het begrip te gaan tappen, dan is de vraag op zijn plaats of je de Heiland wel echt liefhebt. Echte liefde namelijk heeft als keerzijde de verontwaardiging.

En dat is dan ook de reden dat alle vier de evangelisten snuiven van verontwaardiging als het over Judas gaat. Hoe kon hij! Niet maar in een moment van zwakte de Here verloochenen, zoals Petrus die de Here vurig liefhad overkwam, nee, tegenover de Heiland de weloverwogen en gerijpte daad van het verraad stellen – nog eens, hoe kon hij!

Het is de Heiland Zelf die over Judas dit verschrikkelijke woord heeft gesproken: „De Zoon des Mensen gaat wel heen gelijk van Hem geschreven staat, maar wee de mens door wie Hij verraden wordt! Het ware voor die mens beter dat hij niet geboren was.” Probeer je eens in te denken dat de Heiland der wereld die gekomen is om het verlorene te zoeken en te redden, zo'n woord over je uitspreekt. Dat is om van te huiveren.

En een kerk die daarover heen loopt en in haar prediking begrip gaat opbrengen voor wat Judas gedaan heeft,

die graaft haar eigen graf en verdient het dat ze leegloopt. Wie de verontwaardiging niet kent, die kent ook de liefde niet.

Toch is er plaats voor een kritisch toetsen van onze verontwaardiging. Twee dingen wil ik daarbij noemen. In de eerste plaats: ik merk wel eens de neiging onder christenen om Judas niet zozeer als persoon te beoordelen maar meer als vertegenwoordiger van een groep. Men doet dat dan via zijn naam: Judas of Juda, waar ons woord jood op terug gaat.

Dat lijkt mij uiterst gevaarlijk. Je kunt dan met behulp van de naam van de man: Judas of Juda, het hele joodse volk laten meekomen in je verontwaardiging om dat met het odium van het verraad te belasten. Met alle kwalijke gevolgen van dien.

Dat is niet eerlijk. Maar behalve dat, het kan ook niet. Judas heet in het evangelie behalve Judas ook nog Iskariot. Een naam die tot dusver nog niet bevredigend verklaard is. En ten dele ben ik daar blij om, want nu leent die naam zich in ieder geval niet voor symbolisering. Hij is er integendeel aanduiding van dat het bij Judas om een onvervangbaar eigen persoon gaat: Judas Iskariot, die man met die onvervreemdbaar eigen naam en de daarbij behorende persoonlijke verantwoordelijkheid. Met zijn verraad vertegenwoordigt hij niemand en staat hij alleen voor zichzelf.

Het is gewoon te dol om het verkeerde van Judas in zijn naam te zoeken. Dat mag je bij niemand doen en dus ook bij hem niet. Stel je voor! De naam Judas heeft in de christelijke gemeente toch ook een lieve klank? Een broer van Jezus heette zo en een brief van hem is in het Nieuwe Testament* opgenomen.

Laten we dus oppassen dat we onze verontwaardiging over Judas niet misbruiken om aan een anti-joodse gezindheid voedsel te geven. Dat de Joden Jezus Christus als de Middelaar afwijzen is nog wat anders dan dat ze Hem verraden hebben.

En dan nog iets. Het Nieuwe Testament gebruikt Judas vooral ook als waarschuwend voorbeeld. Daarom wordt hij bij herhaling aangeduid als 'een van de twaalf'. Je mag hem niet zomaar isoleren van de rest en als een zwarte figuur van de andere elf afzonderen, zoals in kinderbijbels wel

gebeurt. Hij behoorde bij het twaalfstal dat in de onmiddellijke nabijheid van Christus verkeerde.

Dat kan dus. Wij kunnen discipel zijn van het koninkrijk Gods, volgeling zijn van Jezus en toch tegelijk de haat tegen Hem in het hart toelaten, voeden en koesteren. En dat tegen alle waarschuwingen in. Want de Heiland is al vroeg begonnen Judas te waarschuwen. „Een van u is een duivel”, – en dan zitten we nog maar in hoofdstuk zes van het evangelie naar Johannes. Wat heeft Judas toch gedreven? Het is duidelijk dat zijn haat is ontvlamd tegen het meest eigenlijke van wat Christus is komen doen. Toen hij zag dat de Here vastbesloten de weg naar het kruis insloeg om daar zijn leven te geven als losprijs voor velen (denk erom, Christus werd daartoe niet gedreven, Hij koos er Zelf voor) – toen Judas dat zag, toen voer de duivel in hem en ging hij er toe over de Meester te verraden.

Zo kan het gaan. We kunnen een leven

37e jaargang – nr. 7
26 maart 1993

In dit nummer

- 115 H. de Jong
Een konkreet punt van kritiek op de belijdenis
- 118 H. Algra
Jim Jones
- 120 P.J. van Kampen
'Redt een Kind' viert jubileum!
- 121 T. Hoekstra
Over twee gedichten van M. Nijhoff
- 122 D. Holwerda
Ter verdere decodering van het boek Openbaring (1)
- 124 P.J. van Kampen
Gelijke behandeling?
- 126 J.J. Oostenbrink
Als zwijgen géén goud is

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

lang in de kerk zitten met een koud hart en tenslotte in haat uitbarsten tegen het meest eigenlijk van wat de kerk voorstelt en predikt. Dat is voor ieder van ons een huiveringwekkende

mogelijkheid. Als we daaraan denken dan is onze verontwaardiging gemengd met vrees: Wie meent te staan zie toe dat hij niet valle.

goed nieuws uit onze kindertehuizen

De volgende kinderen zijn opgenomen in een kindertehuis en kunnen financieel worden geadopteerd:

Zewdeu
Ethiopië
5 jaar

Davis
Oeganda
15 jaar

Christina
Tanzania
7 jaar

Immanuel
India
1 jaar

Voor f 65, – per maand redt u een van hen van honger en armoede.

Voor f 30, – per maand kunt u een kind in een heel arm gezin ondersteunen.

Geef u nu op!

Tel. 05291-55907 (ook 's avonds)

stichting

redt een kind

Papaverstraat 19, 7731 VS Ommen

Postbank: 1599333 t.n.v. Stichting Redt een Kind te Ommen.

Bank: ABN/Amro te Doorn, rek.nr. 37.73.32.860

Tel. 05291-55907, b.g.g. 05291-55702

vijfentwintig jaar "redt een kind" doet u al mee?

H. de Jong, Zeist

Een konkreet punt van kritiek op de belijdenis

De vorige maal ben ik geëindigd met een opmerking over een vertalingsfout in de nieuwe Katechismus-tekst zoals die voorkomt in het Gereformeerde Kerkboek van de vrijgemaakten. „Geneigd tot alle kwaad” was daar tot „uit op elk kwaad” geworden, wat natuurlijk iets heel anders is. Later las ik dat deze fout ook overgenomen is in de selectie-bundel die in opdracht van de Nederlands Gereformeerde kerk van Zaandam is uitgegeven en onder ons ook wel gebruikt wordt. Mijn kritiek raakte dus indirect ook onszelf. Ik wilde dit keer een beetje in de sfeer van de belijdenis blijven, nu niet zoals die in moderne vertalingen tot ons komt maar zoals ze van ouds onder ons gegolden heeft. Ook nu gaat het weer om iets waarop ik bij de voorbereiding van de Katechismus-preek gestuit ben, om een concreet punt van de Heidelbergse waarop ik kritiek heb. Het betreft de uitleg die in zondag 36 gegeven wordt van het derde gebod, het ijdel gebruik van de naam des Heren, en dan met name wat er staat in vraag en antwoord 100. Is wat daar gezegd wordt wel houdbaar, is mijn vraag. We lezen: „Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God zich ook over diegenen vertoorn, die, zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren en verbieden? Antwoord: „Ja, gewisselijk; want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoorn, dan de lastering zijns Naams; waarom Hij die ook met de dood te straffen bevolen heeft”. In de eerste plaats: Is het waar, kun je dat zeggen, dat God ook nu nog de doodstraf vordert op de godslastering? Wijselijk zegt de Katechismus er niet bij wie dat dan wel zou moeten doen. Je denkt natuurlijk aan de overheid. Bij het weren van de doodslag is dat voor de Katechismus ook geen probleem geweest: „... waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren” (antw. 105). Maar dat staat hier niet. Heeft de Heidelbergse misschien gearzeld om de overheden met het heikele probleem van bijvoorbeeld het ketter-doden op te zadelen? Ketterij kon onder omstandigheden onder de blasfemie vallen. Denk maar aan het geval van Servet in Genève. Je zoekt het veel te ver, zegt iemand misschien, de Katechismus heeft met die verwijzing naar Levitikus 24 : 16 („Wie de Naam des HEREN lastert zal zeker ter dood gebracht worden ...”) niet meer willen doen dan de ernst van de zonde van godslastering onderstrepen. Dat zou kunnen. Maar zou je dan niet achter of in plaats van het woordje ‘ook’ („... waarom Hij

die ook met de dood te straffen bevolen heeft”) een woordje als ‘voormaals’ (= vroeger) mogen verwachten? Zoals bijvoorbeeld het Doopsformulier dat heeft: „Daarom heeft God voormaals bevolen hen te besnijden”. Duidelijk zou dan zijn dat de Katechismus het met zijn herinnering aan de tekst uit Levitikus niet over vandaag heeft, zelfs niet over zijn eigen tijd. Maar dat de Katechismus het zo bedoeld heeft, blijkt uit zijn woordkeus niet. Zoals het er staat wil hij inderdaad zeggen dat de godslasteraar met de doodstraf achtervolgd moet worden. De nieuwe vertaling van de vrijgemaakten heeft terecht: „Daarom heeft Hij op deze zonde de doodstraf gesteld”. Welnu, daar kunnen we het als nieuwtestamentische christenen onmogelijk mee eens zijn. Dat moge onder de oude bedeling gegolden hebben, in de nieuwe bedeling bestrijden we de godslastering met geestelijke wapens. Ik zou er vrede mee kunnen hebben als er stond: „Daarom heeft Hij eertijds op deze zonde de doodstraf gesteld”, maar helaas, zo hebben noch de oorspronkelijke tekst noch de moderne vertaling het.

Tegen de frustratie

Maar er is meer. Is zo’n aparte vraag en antwoord terzake van de medeplichtigheid bij de godslastering überhaupt wel te verantwoorden? Die krijgt zo wel een erg grote nadruk. Er was in antwoord 99 toch al gezegd dat we ons door ons stilzwijgen en toezien aan die zonde niet medeplichtig mogen maken? Is vraag en antwoord 100 niet teveel van het goede? Ik wil de Bond tegen het vloeken geen wind uit de zeilen nemen (integendeel!), maar voel er anderzijds ook niets voor onze gewetens te zwaar te laten belasten. Er is veel gevloek en getier waar we beter niets tegen kunnen ondernemen omdat alles wat je ervan zegt en ertegen doet de zaak alleen nog maar gekker maakt. Toch voelen christenen zich daartoe verplicht, ook wel vanwege het onderwijs dat hier in zondag 36 gegeven wordt. Het gevolg is frustratie omdat je er voor je gevoel steeds te weinig tegen doet. Wat de Bond tegen het vloeken doet is goed: werken aan het kuis houden van de taal *in het algemeen*, dus afgezien van de concrete situatie waarin (meestal in kwaadheid) gevloekt wordt, maar meer lijkt mij wat het publieke leven betreft niet mogelijk.

Levitikus 5 : 1

Maar als de Here God ons dat weren en verbieden nu eens in zijn eigen Woord gebiedt? Inderdaad, dat heeft

de Katechismus gemeend. En daarvoor heeft hij zich beroepen op een paar Schriftplaatsen waar ik het in dit artikel vooral over zou willen hebben, te weten Levitikus 5 : 1 en Spreuken 29 : 24. Valt uit deze bijbelteksten werkelijk die bedoelde medeplichtigheid af te leiden? Bedreigt de Here God ons daar echt met zijn toorn in geval wij er niets van zeggen of er niets tegen doen wanneer in onze directe omgeving gevloekt wordt? Laten we eens zien. In Levitikus 5 : 1 lezen we: „Wanneer iemand zondigt, in geval hij een overluide gesproken vervloeking hoort en getuige is, hetzij hij het zelf gehoord heeft of het te weten gekomen is, dan draagt hij, indien hij het niet aanbrengt, zijn ongerechtigheid”. De konklusie die de Katechismus hieruit getrokken heeft lijkt onvermijdelijk: Je mag op straffe van het dragen van je ongerechtigheid (wat toornontlading van Gods zijde impliceert) niet werkeloos toezien wanneer je getuige bent van een knetterende vloek. Toch is iets anders bedoeld. Dat blijkt eigenlijk al uit het woord ‘vervloeking’ dat onze vertaling hier gebruikt. Niet ‘vloek’ of ‘vloekwoord’ maar ‘vervloeking’. Het gaat hier over wat ik zou willen noemen een ‘vliegende’ (= niet geadresseerde) bezwering. Stel je voor: iemand mist iets dat bij hem weggestolen is. Hij heeft er geen vermoeden van wie het gedaan heeft. Er is geen serieuze verdachte die hij door de rechter onder ede kan laten verklaren dat hij onschuldig is (zie bijvoorbeeld Exodus 22 : 8). In dat geval kan hij blindelings een bezwering lozen die de onbekende dief moet treffen: Vervloekt hij of zij die dit of dat bij mij heeft weggepakt! Nu staat daar iemand bij die meer van de zaak afweet. De wetstekst noemt hem een getuige en preciseert vervolgens dat begrip: „hij heeft het gezien of hij weet ervan”. Wat gezien of geweten? Wel, die diefstal. Uit onze vertaling blijkt dat laatste niet. Die heeft dat ‘zien’ van de grondtekst – ongelofelijk eigenlijk! – gewoon in ‘horen’ veranderd: „hetzij hij het zelf gehoord heeft of te weten gekomen is”. Onze vertaling heeft hierbij namelijk aan die vloek van zoëven gedacht. Die kon natuurlijk niet gezien, alleen maar gehoord worden. Vandaar die verandering van zien in horen. Maar een ernstige vergissing was het wel. Onder invloed misschien van de Katechismus-uitleg? Hoe dat ook zij, het ‘zien’ (en het ‘weten’ of ‘te weten komen’) heeft betrekking op het feit van de diefstal naar aanleiding waarvan de vervloeking uitgesproken was. Die getuige echter van zoëven, die meer van de zaak afweet, zwijgt en

brengt de zaak niet aan. Dat neemt de wetgever hem kwalijk; de man blokkeert de rechtsgang en zal daarom zijn ongerechtigheid dragen. Zeker heeft zijn zonde ook iets te maken met het derde gebod (want wat hem betreft is hij er schuldig aan dat de heilige Naam ijdel klinkt), maar niet in de zin waarin de Katechismus dat bedoelt. De vloek of vervloeking is hier immers geen zonde die tegengegaan moet worden maar een geoorloofd rechtsmiddel. Ik stel als vertaling van de tekst van Levitikus 5 : 1 het volgende voor: „Wanneer iemand (in die zin) zondigt dat hij een hardop uitgesproken vervloeking heeft gehoord en (van het misdrijf naar aanleiding waarvan die vervloeking is uitgesproken) getuige is: of hij heeft het gezien of hij draagt er (op andere wijze) kennis van, – dan zal hij, tenzij hij (de zaak) meldt, zijn ongerechtigheid dragen.”

Dat staat er letterlijk. En nu een beetje gestroomlijnd: „Wanneer iemand in die zin zondigt dat hij op het horen van een vervloeking ten aanzien van een misdrijf waarvan hij door eigen zien of door andersoortig weten getuige is, geen aangifte doet, dan is hij daarvoor persoonlijk verantwoordelijk.”

Richteren 17 : 1 en 2

Ter illustratie van deze uitleg kan ik wijzen op een passage uit één van de verhalende gedeeltes van het Oude Testament. Daar zien we de zaak in de praktijk zich afspelen. We lezen in het begin van Richteren 17: „Er was een man uit het gebergte van Efraïm, Micha genaamd. Deze zeide tot zijn moeder: De elfhonderd zilversstukken, die u ontvreemd zijn en om welke gij een vervloeking geuit en ook te mijnen aanhoren uitgesproken hebt – zie, dat geld is in mijn bezit, ik had het weggenomen. En zijn moeder zeide: Gezegd zij mijn zoon door de HERE!” In al z'n korthed is dit een opmerkelijk bericht. De bestolen moeder van welke hier sprake is heeft, zo blijkt hier, gebruik gemaakt van het middel van de 'vliegende bezwering' om de onbekende dief te vinden. De zoon die weet hoe de vork aan de steel zit heeft erbij gestaan toen zijn moeder de vervloeking uitsprak en heeft aanvankelijk zijn mond niet opengedaan. Maar naderhand is het vervloekingswoord van zijn moeder dat niet meer een vreemde dader maar (weet hij) hemzelf moet treffen zwaar op zijn geweten gaan drukken. Of is het niet eens gewetenspijn en is het alleen maar angst voor de gevolgen van de vloek die hem drijft? Hoe dat ook zij, hij legt in een later stadium een volledige bekentenis af. Daarop spreekt de moeder een formule uit die de geuite vloek moet neutraliseren: Gezegd zij mijn zoon door de HERE! De afgeschoten raket van de vloek moet namelijk door deze zegen-satelliet achtervolgd en vernietigd worden, anders kan de verwoestende kracht van de bezwering toch nog op de zoon neerkomen. We moeten dus in die laatste woorden van de

moeder niet teveel vreugde om de morele hoogstand van haar kind horen. Haar woorden zijn vanwege de gevolgde procedure onmisbaar.

Spreuken 29 : 24

Dan is er nog een tekst uit Spreuken die door de Katechismus wordt aangehaald. (Die uit Richteren was de Heidelbergse niet in het oog gevallen. Hij stond daar in dit verband niet open voor, moeten we zeggen.) Het gaat om Spreuken 29 : 24 waar staat: „Wie met een dief deelt, haat zichzelf; al hoort hij de vloek, toch geeft hij de zaak niet aan”. Deze spreuk wordt begrijpelijk tegen de achtergrond van de uitleg die we van de vorige teksten gegeven hebben. Voor de zaak echter die de Katechismus in antwoord 100 bepleit is het een schriftaanhaling op de klank af. Ook hier bij Salomo immers gaat het weer niet om een godslastering die om een korrigerend optreden vraagt maar om een geoorloofde vervloeking die in vroeger tijd in netelige gevallen de rechtsvinding diende. Bovendien geldt het vermelde 'aangeven' niet het vloekwoord maar de zaak naar aanleiding waarvan het vervloekingswoord is uitgesproken. Men stelle zich voor: iemand is bestolen en loost een vliegende bezwering om de dader op het spoor te komen. Deze vervloeking wordt aangehoord door een persoon die met de dief gemene zaak heeft gemaakt. De spreuk ziet hierin voor deze medeplichtige een kans gelegen om zich alsnog van de dwaling zijns wegs te bekeren. Maar niets hoor, deze mens hoort de vloek en toch geeft hij de zaak niet aan. De stommeling! Dat is toch een handelen uit zelfhaat? Hij trekt zo toch de vervulling van de vloek over zich heen? Dat hij op deze manier ook de rechtsgang belemmert blijft hier buiten beschouwing. Alleen dat hij er zichzelf mee benadeelt krijgt aandacht.

Geen onnodig zware lasten

We moeten konkluderen dat onze Katechismus in zijn schriftbewijs voor vraag en antwoord 100 niet geslaagd is. Daarmee valt de bodem onder nummertje honderd van de Heidelbergse weg. Natuurlijk blijft recht overeind staan dat wij naar vermogen het vloeken en zweren in de samenleving zullen helpen weren en verbieden, al zijn onze middelen daartoe vandaag de dag uiterst beperkt. Maar die verplichting staat in antwoord 99 al genoegzaam aangegeven. Haar nog eens extra, met een aparte vraag en antwoord, aanscherpen zonder dat de Schrift daar aanleiding toe geeft kan alleen maar leiden tot een onterecht schuldgevoel en alle vervelende frustraties vanden. Nog afgezien dat we onze overheid, of laten we zeggen: de christen-politici, in de grootste verlegenheid brengen. Dus schrappen we in gedachte dit onderdeel van de Katechismus. Zeker, we laten het staan, je kunt niet zo maar aan historische teksten gaan zitten knoeien, maar eraan gebonden voelen we ons niet. Niet uit

veranderingszucht maar uit pastorale overwegingen trekken we deze konklusie, gedachtig aan het woord van de Heiland tot de gemeente van Thyatira: „Ik leg u geen andere last op” (Openbaring 2 : 24). Ook in het evangelie heeft Hij ons gewaarschuwd de mensen geen onnodig zware lasten op te leggen (Matteüs 23 : 4). Dat zou de gelovigen maar frustreren.

Een gravamen?

Ja maar, wacht eens even, zijn we nu op grond van onze bevindingen niet verplicht een gravamen tegen de belijdenis in te dienen? Een beargumenteerde voorstel tot verbetering van de belijdenis-tekst? Ik geloof er niets van. Dat gaat uit van een juridische binding aan de belijdenis die we mijns inziens achter ons moeten laten. Stel je voor, volgens deze juridische binding zou het zelfs ongeoorloofd zijn om zulke bevindingen als waar ik nu mee kom in de krant te zetten. Ze zouden dan eerst door een synode of landelijke vergadering overgenomen moeten zijn. Dat kan vandaag de dag toch niemand in ernst menen. Op de synode van 1905 heeft men een hele passage (de zogenaamde 21 woorden) uit artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis geschrapt. Ten gevolge van zo'n gravamen. Geen misverstand nu, het was natuurlijk terecht dat men zich aan die woorden niet langer gebonden achtte. Wat dat betreft is de schaar van die synode nog te spaard geweest. Dat zal zelfs het GPV moeten toegeven zoals ik al eens eerder in ons blad geschreven heb. Wij kunnen (om maar iets te noemen) niet het recht op godsdienstvrijheid voor de moslim bepleiten en tegelijk aan de formulering van de overheidstaak in dat artikel 36 (ook in de bekorting van 1905) vasthouden. Maar die passage uit dat artikel schrappen, dat kon volgens mij toch niet. De belijdenisschriften zijn historische geschriften. Dat geldt niet van de religie die erin beleden wordt. Die is van alle tijden. Maar de bewoording, de vormgeving, en tot op zekere hoogte ook de probleemstellingen en de uitwerkingen in detail, ja die zijn van toen en daar. Daar moet je rustig over kunnen praten. Op het gesprek daarover een juridisch embargo leggen, het is de dood in de pot. Ik weet wel dat je daarmee risico's neemt. Je kunt zo veel moeilijker vaststellen wat kan in de kerk en wat niet. Maar het juridisch uitsluiten van dat risico gaat toch te ver. De nadelen zijn te groot. God heeft ons zijn Woord gegeven dat een geweldig lange periode bestrijkt. Dat maakt het ons mogelijk om in de Schrift konstanten en variabelen op te merken. We kunnen weten (en weten ook eigenlijk wel) wat ertoe doet en wat er minder toe doet, wat blijvend is en wat aan verandering onderhevig. In het algemeen gesproken geven de belijdenisschriften van het belangrijkste een bruikbare samenvatting. Zo bruikbaar dat je er *cordialiter* je handtekening onder kunt zetten. Maar die

handtekening juridisch sluitend en uitsluitend maken, daar zijn teveel ongelukken mee gebeurd zoals ik uit eigen ervaring kan getuigen. Ik heb ooit het Dordtse ondertekeningsformulier onderschreven. Het is me noodlotig geworden. Bekrompenheid kreeg daar greep op. Ik ben toen door die wet voor die wet gestorven (vergelijk Galaten 2 : 19). Ik doe er niet meer aan mee. Maar een beargumenteerd gesprek voeren over de dingen die ik schrijf of zeg, ach, dat is natuurlijk nooit weg. Eerst *samen* zullen we verstaan. Samen met alle heiligen, zegt Paulus (Efeziërs 3 : 18).

JAARVERGADERING VAN DE PERSVERENIGING

De jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Persvereniging 'Opbouw' zal worden gehouden op **zaterdag 24 april a.s.** Behoudens de gebruikelijke huishoudelijke vergadering, vermeldt de agenda een referaat van **Dr. A. van der Dussen** uit Eindhoven over het onderwerp

GEREFORMEERD OF EVANGELISCH? KIEZEN OF DELEN?

Daarna is er ruimschoots gelegenheid om met de inleider van gedachten te wisselen.

De vergadering wordt gehouden in de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan te Utrecht en begint om 10.15 uur. De deuren zijn open vanaf 9.45 uur; voorafgaande aan de vergadering is er gelegenheid voor het drinken van een kopje koffie.

Voor kinderopas kan worden gezorgd. Zij die daarvan gebruik willen maken, verzoeken wij dat vooraf te melden bij mevrouw T. Lakerveld-van Willigen (tel. 040-834920).

Tijdens de middagpauze wordt een eenvoudige broodmaaltijd aangeboden.

BELANGSTELLENDE ZIJN VAN HARTE WELKOM.

Pastorale notitie

J.H. Veeffkind, Krommenie

Hard

De briefkaart. Oud handschrift. Dominee, hout is hard...

Ja, dat had ik gemerkt. Een schuttingpoort. Loop daar met krachtige tred doorheen. Lage bovenlat. En dan voel je het: hout is hard. Hersenschudding. Plat.

Op een dag in januari dat er pool-sneeuw viel, had ik er voor het eerst gepreekt. Begin maart, toen er nog een meter sneeuw op de weilanden lag, gingen we er 'op zicht'. Rondrijden door het dorp, praten met de kerkeraad, kennismaken met de gemeentelieden – u kent dat wel. Na afloop ben je kapot en nog geen stap verder. Ik wilde ook een paar ouden zieke mensen thuis bezoeken. Bij alle beroepen die in de loop der jaren over me heen gingen, hebben we dit altijd

gedaan. Ook die eerste keer, 'op de rand van de landkaart' zoals mijn moeder zei.

Hij en z'n dementerende vrouw wonden een paar kilometer het land in. Wij – tussen de sneeuwwallen door – erheen. Een hutje in de komkommerhof. De vitrage wit bedoeld. De wasmachine onder het stof. Schemerig de huiskamer. Het eten gedaan. De bijbel-lesing zo niet welluidend dan toch wel luid. De eigenaar van het nasale stemgeluid had een hazelip en was bijna stokdoof. Vandaar.

Erop gewezen dat dit de 'nije doornie' was, sprak hij over bril en bijbel heen mij toe: „Wij lezen juist een ernstige vermaning van de apostel Paulus aan Timoteüs. Als dominee zich hieraan houdt, zal hij een goed dienaar wezen”.

Later zijn we er natuurlijk vaker op bezoek geweest. Op de koffie of op de thee. Eerlijk gezegd genoten de plantjes hier het meest van...

Eens trof ik alleen zijn vrouw thuis. Ze scharrelde mompelend rond. Was hij buiten of op het toilet? Ik wachtte. Tot ik gekreun hoorde in een van de bedsteden. Ik deed de deurtjes open en ja hoor, daar lag de ouwe baas. Een zielig hoopje, verward tussen lakens en dekens. En een vrouw die niet begreep dat hij ziek was.

Ik heb z'n bed opgemaakt, z'n kussen opgeschud, hemzelf zo goed mogelijk neergelegd en ondergestopt, beloofd dat ik de dokter zou waarschuwen. En

toen ik wegging, klonk uit de diepte van de schemerige bedstee een bevende stem: „Wat zal ik, met Gods gunsten overlaân, dien trouwen HEER voor Zijn genâ vergelden?”...

Ik weet het niet zeker, maar ik denk dat dit het laatste is wat ik van hem heb gehoord.

Wel, van hem kwam de briefkaart. Een paar maanden ná de 'ernstige vermaning van de apostel Paulus aan Timoteüs'. Na die onfortuinlijke aanvaring met de bovenlat van de schutting.

Toen schreef zijn oude hand: „Dominee, hout is hard, ijzer is nog harder, maar het hart des mensen is zo hart dat alleen de Heilige Geest het kapot kan krijgen”.

En door deze ernstige vermaning spreekt hij nog nadat hij is gestorven.

H. Algra, Den Helder

Jim Jones

en David Koresh: twee sekteleiders....

Begin maart werd een sekte wereldnieuws. Vernon Howell hoorde ooit bij de Zevende Dags Adventisten. Daar was hij als lid geschrapt vanwege zijn extreme ideeën. De voormalige rockmusiscus stichtte een eigen geloofsgemeenschap in Waco (Texas) en noemde zichzelf David Koresh. Onlangs vertelde hij dat hij 33 jaar oud was én de zoon van een timmerman. We hoeven niet lang te raden naar zijn aspiraties: David Koresh beweerde niet alleen een profeet te zijn, op bepaalde momenten meende hij zelfs de nieuwe Christus te zijn.

Als dit artikel geschreven wordt, is nog onduidelijk hoe het afloopt met de volgelingen van Vernon Howell. De autoriteiten zijn bang voor een kollektieve zelfmoord. Dat is niet helemaal denkbeeldig, want er zijn veel overeenkomsten met de sekte en de persoonlijkheid van Jim Jones. Hij pleegde 15 jaar geleden met ruim 900 volgelingen zelfmoord in de bossen van Guyana.

Botsingen

Jim Jones groeide op in een gezin waar weinig warmte was. Er waren ook veel spanningen; later zijn zijn ouders gescheiden. Als kind las hij veel in de Bijbel. Het was zijn (kinder-)wens om predikant te worden. Die wens kwam uit: hij volgde een theologische opleiding en werd al op jonge leeftijd predikant. Het werden geen gemakkelijke jaren. Jones werd predikant in een typische 'middle class'-gemeente van mensen die vonden dat status en uiterlijkheden belangrijk waren. Zijn preken tegen armoede en rassendiskriminatie werden hem niet in dank afgenomen. Het moet een bittere teleurstelling voor hem zijn geweest.

Peoples Temple

Zes jaar na de start in zijn eerste gemeente stichtte Jones in een zwarte wijk van Indianapolis de 'Peoples Temple Church'. Hier kreeg hij de mogelijkheid om zijn idealen te verwezenlijken. Er ontstond een snel groeiende gemeente, die voor 75% uit 'zwarten' bestond. Veel mensen werden aangetrokken door het warme klimaat van de gemeente. In tegenstelling tot wat er bij de andere kerken gebeurde, had men in deze gemeente het gevoel er echt bij te horen. Hoewel een groot deel van de kerkangars bestond uit mensen zonder veel opleiding en toekomstperspectief, waren er ook leden die de bovenste treden van de maatschappelijke ladder bereikt hadden. De leden waren intensief bij de gemeente betrokken. De kerk van Jones kreeg in de wijk een goede

naam, dankzij haar sociale programma. Drugsverslaafden en alcoholisten raakten van hun verslaving af. Bejaarden kregen goede woonvoorzieningen én weer dagelijks een portie vlees op hun bord. Ongehuwde moeders konden hun kinderen op een goede crèche (van de kerk) plaatsen. Het is niet moeilijk om kritiek te leveren op het eenzijdige sociale programma dat Jones propageerde. Wat moeten we bijvoorbeeld denken van de naam van de kerk? Is de kerk een 'peoples temple', een tempel van mensen? Raakten andere wezenlijke onderdelen van het christelijk geloof in zijn boodschap niet onderbelicht? Aan de andere kant pakte Jones zaken op die de christelijke kerk teveel had laten liggen. Niet voor niets werden zijn kerkdiensten bezocht door mensen die elders warmte en zorg voor elkaar misten. In deze gemeente vonden ze een gemeenschap. Bovendien liet Jones zien dat de boodschap van de kerk niet eindigt als je na de kerkdienst weer naar buiten loopt. Het christen-zijn heeft immers gevolgen voor het leven van alledag?

Genezingen en eisen stellen

Was het waar of was het niet waar? Jones wekte de indruk dat hij in staat was tot grote wonderen: lammen konden lopen, hij genas mensen van kanker (en toonde aan de gemeente soms de gezwollen) en hij beweerde zelfs doden op te kunnen wekken. Mensen getuigden van wonderbaarlijke genezingen. "Zuster Davies, u hebt het me niet verteld. Toch weet ik dat u tobt met uw ogen. Ik zeg u: van nu af aan bent u genezen!" "Zuster Morrison, u bent 95 jaar, u kon niet meer lopen, nu loopt u weer bijna de marathon. Wilt u even opstaan en vertellen wat er met u is gebeurd?"

De gemeente bleef maar groeien. Toch werd het een aantal leden al snel duidelijk dat er met Jones zelf iets misging. Het lijkt bijna symbolisch, hij heeft steeds een zonnebril op op de preekstoel. Kan hij het licht niet meer verdragen? Mag niemand hem meer in de ogen zien? Ook in financieel opzicht ging Jones steeds meer eisen van zijn gemeenteleden. De vrijwillige financiële bijdragen werden verplicht gesteld en opgeschroefd tot minstens 25% van het inkomen (en soms tot het afstaan van het volledige bezit). Toen iemand uit de gemeente overleed, was dat haar eigen schuld. Als ze aan haar financiële verplichtingen had voldaan, was ze niet overleden.

De leider centraal

De eenzijdige (horizontaal, op sociale programma's gerichte) prediking ver-

anderde in een boodschap waarin Jones zichzelf centraal stelde. Dat gebeurde eerst op een subtiel manier. "Er zijn mensen die zeggen dat ik veel op Christus lijkt, dat God door mij wonderen laat doen". Later werd de boodschap steeds duidelijker. Er werden reclameborden ophangen met teksten als: "Dominee Jim Jones..... Ongelooflijk! Wonderbaarlijk! Verbazingwekkend! De Meest Unieke Profetische Genezingsdienst Waarvan U Ooit Getuige Was! Zie Het Woord Herboren in Uw Midden!" Ook als we rekening houden met de minder bescheiden opstelling van de gemiddelde Amerikaanse gemeente (als het om reclame gaat), dan nog is op dit moment al duidelijk dat de predikant hier wel een erg centrale plaats krijgt. Het leek zo aardig: videobeelden van David Koresh, de opengeslagen Bijbel in de hand. En foto's van Mozes David, de leider van de Children of God aan het begin van de jaren '70. De latere 'MO-letters' gaan alleen maar over de leider. "Geen ding geschiedt er zonder mijn knechten, de profeten; dus luister nu maar naar mijn boodschap, want ik ben die profeet". Uiteindelijk blijken Jones, Mozes David en David Koresh op hetzelfde punt te struikelen: ze stellen zichzelf helemaal centraal. Als de voorganger de plaats in gaat nemen van de Here Jezus, wordt de kerk een werkplaats van de duivel. Dat is in de kerkgeschiedenis al heel wat keren gebeurd.

Opvallende kenmerken

In de ontwikkeling van de Peoples Temple Church, maar ook bij de volgelingen van David Koresh zien we opvallende overeenkomsten met andere sekten. We kunnen daarbij denken aan de periode rond de Middeleeuwen (de Wederdopers, die o.l.v. Jan van Leyden een eigen staat in Münster stichtten, de volgelingen van Joachim van Fiore, van Böhm en van Melchior Hofmann.) Kenmerkend zijn o.a. (naast het centraal stellen van de leider):

- gemeenschap van goederen: de leider eist alle persoonlijk bezit van de leden op. Het is bekend dat dit de persoonlijkheid verzwakt, mensen hebben iets van zichzelf nodig. Ook diktaturen maken van dit gegeven misbruik in hun concentratiekampen.
- maximale inzet voor de sekte: de leider eist alle tijd op. De volgelingen van Jones maakten werkweken van 80 uur, ze moesten soms hele nachten doorwerken; wie in slaap viel kon rekenen op represailles. Het gevolg was dat de weerstand van de leden verminderde. Ze ondergingen de boodschap van de leider zonder nog kritische vragen te kunnen stellen.

- een sterke toekomstverwachting: de wereld vergaat binnenkort, maar het heil is voor de leden van de sekte. De leider meent de komst van het heilsrijk soms tot op de dag nauwkeurig te kunnen voorspellen. Jim Jones voorspelde dat de wereld in 1963 zou vergaan, David Koresh voorspelde dit voor 1993. - ontkenning van het belang van het huwelijk, vaak gepaard gaande met ontspoorde seksualiteit.

Jones stelde alles in het werk om mannen en vrouwen tegen elkaar op te zetten en op die manier huwelijken te breken. Polygamie is bij veel van deze sekten normaal. De leider bepaalt de verhoudingen, ook kinderprostitutie komt voor. David Koresh heeft kinderen bij 20 vrouwen, zij zijn van het goede zaad, als enigen waardig in de ogen van God. - het zich fel afzetten tegen de buitenwereld, die als de duivel wordt afgeschilderd. Tegen de duivel mag je je wapenen. Jim Jones bezat veel wapens en liet zonder pardon leden van een onderzoekskommissie doodschieten, David Koresh heeft zich niet voor niets tot de tanden toe bewapend.

De slechte buitenwereld

De buitenwereld was ook voor Jones absoluut niet te vertrouwen. Naarmate hij zichzelf meer centraal stelde, werd die wereld door hem steeds negatiever afgeschilderd. Het was één van de middelen die hij nodig had om de mensen bij zijn sekte te houden. Kinderen uit zijn gemeente mochten niet meer praten en spelen met andere kinderen; er vond zelfs controle op het schoolplein plaats. Jones stichtte een eigen krant, de Peoples Forum. Immers: de informatie van buiten is niet te vertrouwen. De andere kranten worden beïnvloed door de CIA, de FBI en Interpol. Hun bedoeling is om de gemeente te vernietigen. En naarmate de kritiek op misstanden in de sekte groeide, werd Jones nóg meer versterkt in zijn idee: iedereen heeft het op ons voorzien!

Een ander middel dat Jones gebruikte was: intimidatie. Alles was geoorloofd om mensen binnen de sekte te houden. Ieder uittredend lid zou immers 'uit de kerk kunnen klappen'? Gezinnen werden uit elkaar gehaald, kinderen werden tegen hun ouders opgezet, wie toch wegliep werd met de dood bedreigd. Tijdens een kamp van de kerk werd een hele groep kinderen zwaar mishandeld vanwege een klein vergrijp door een van de kinderen. Wat aanvankelijk gewoon als een 'tik' begon, werd dagelijkse praktijk en ont-aardde in regelrechte terreur.

Scheiding tussen kerk en staat

Hoe kunnen zulke excessen als Jonestown en Waco in de USA plaats vinden? Peter Steinfels (redakteur religie van de New York Times, geciteerd in 'Trouw' van 11 maart 1993) verklaart dit uit het feit dat de scheiding tussen kerk en staat in de V.S. heel sterk is doorgevoerd: de staat mag zich niet met de kerk bemoeien. Daardoor kunnen bizarre sekten een ongelooflijke mate van vrijheid genieten. Zo is er in de USA een neo-nazi-kerk ontstaan, én een sekte die publiekelijk kinderen kon mishandelen. Daarnaast noemt Steinfels het feit dat iedereen zich dominee of pastor mag noemen (zonder ook maar enige theologische opleiding te hebben genoten).

Persoonlijkheid

Wat maakt iemand tot een leider zoals Jim Jones? Kennelijk heeft zo'n persoon een charisma; men is bereid hem te volgen. Maar waarom raakt iemand dan zo het spoor bijster? De gereformeerde theologie waarschuwt terecht al vele eeuwen voor de gevaren van een eenzijdige prediking. Bij Jones zien we dat er nog andere gevaren zijn. Zijn dominante aanwezigheid en onevenwichtige persoonlijkheid hebben de volledige ontsporing van de 'Peoples Temple Church' in de hand gewerkt. Het is Erik Erikson geweest die in zijn boek over Luther liet zien dat de manier waarop deze reformator handelde, beïnvloed werd door zijn jeugdervaringen. In hoeverre hebben vroegere ervaringen bij Jones een rol gespeeld en hem kwetsbaar gemaakt? Zoals de kleine Jim had gevochten om waardering te krijgen, zo was de grote Jim bezeten op zoek naar erkenning. Hij vocht tegen de kerkeraad die hem onvoldoende erkenning gaf én tegen alles wat hij als gevestigde orde zag. Toen hij eenmaal werd gewaardeerd als predikant, werd hij direkt bang om datgene te verliezen wat hij bereikt had. De angst dat hij (weer) in de steek gelaten zou worden stak de kop op. Zijn gemeenteleden zouden hem immers ook in de steek kunnen laten? Met andere woorden: uitgerekend toen het hem voor de wind leek te gaan, ontstonden ook de grootste problemen. Hij kon de weelde van de waardering en erkenning niet aan....

Jones en zijn gemeente

De 'Peoples Temple Church' bestond uit mensen die zochten naar warmte, naar genegenheid en belangstelling. Ze zochten naar iemand die leiding kon geven aan hun (vaak ontspoorde) leven. Jones zelf voelde vermoedelijk goed aan dat ze dat ook nodig hadden. Tegelijk wist hij wat hun zwakheden

waren. Wie niet wilde luisteren, trof hij op allerlei emotioneel kwetsbare plekken. Hij maakte huwelijken kapot. Moest hij wreken wat er vroeger thuis mis was gegaan? Waarschijnlijk was er bij Jones sprake van een forse dosis haat tegen mensen; hij wilde aan anderen wreken, wat hem zelf was aangedaan. Dit maakte dat hij op den duur geen enkel middel schuwde om mensen tot de orde te roepen. Het was óf wit, óf helemaal zwart; mensen waren óf goed (= slaafs volgzaam), óf volstrekt onbetrouwbaar. In dat laatste geval hoefden ze niet te rekenen op christelijke naastenliefde, maar op een woedende Jones die intimidatie en terreur hoog in zijn vaandel had staan. Excessen zoals in Jonestown en in Waco laten zien wat het belang is van een gedegen en evenwichtige theologische opleiding. Ze laten ook zien hoe belangrijk het is dat gemeentelieden en kerken op elkaar toezien. In hoeverre werd Jones binnen en buiten de gemeente kritisch begeleid? Of heeft men de dingen maar laten gebeuren? Een geïsoleerd functionerende gemeente is in dit opzicht vaak een kwetsbare gemeente; men wordt tezeer afhankelijk van de ideeën van de voorganger.

Vluchten

Jones merkt dat hij de grip op zijn sekte dreigt kwijt te raken. De onbetwiste leider duldt niet dat er vragen worden gesteld. De kritiek van de buitenwereld wordt sterker. Er gebeuren vreemde dingen bij de Peoples Temple Church! Er is maar één uitweg: vluchten. Verslaafd aan stimulerende middelen, pijnstillers en cocaïne vlucht de leider met zijn volgelingen naar Guyana, om daar zijn eigen heilsrijk (Jonestown) te stichten. Hij begint zijn volgelingen voor te bereiden op een nieuwe boodschap, een 'principe, waarvoor het waard is te sterven'. Daarmee wordt een drama ingeluid. Het einde van de geschiedenis weten we: in 1978 vinden in de oerwouden van Zuid-Amerika 911 mensen de dood....

'Redt een Kind' viert jubileum!

*Stichting 'Redt een Kind', die onder ons heel bekend is, viert deze week haar 25 jarig bestaan. Reden om bij het bijzondere werk van de Stichting stil te staan. In dit en de komende nummers hopen we aandacht te geven aan de wijze van ontstaan en het functioneren in het heden. We beginnen vandaag met een interview, dat ik twee jaar geleden met mevrouw Rookmaaker had, voor een boek over 'Gods Leiding in ons leven'. Dat boek **Door Zijn Hand**, komt binnenkort uit bij Uitgeverij Kok in Kampen.*

P.J. van Kampen,
Eck en Wiel

Hoe is het werk van 'Redt een Kind' begonnen?

Het begon met een brief uit India, maar dat is feitelijk niet het begin! Lange tijd had ik al gebeden of de Here mij wilde gebruiken in Zijn dienst. Eigenlijk was dat al het geval sinds ik de boeken van Amy Carmichael in India had gelezen. Ik had niet specifiek voor India, maar voor werk waarbij ik mijn talenten goed zou kunnen gebruiken. Ik heb eigenlijk maar één talent, namelijk dat ik goed kantoorwerk kan doen. Het is voor mij als een wonder overgekomen, dat de Here mij juist op dat gebied aan het werk heeft gezet.

Door het ontstaan van 'L'Abri' in Zwitserland en het boek dat Mevrouw Schaeffer daarover heeft geschreven, werden mij nogal bij 'de leiding van de Here' bepaald, ook en juist als antwoord op gebed.

De boeken van Amy Carmichael hadden zo'n indruk op me gemaakt, omdat ze laten zien wat de Here kan doen door één vrouw. Amy Carmichael was een Ierse zendelinge, die in India heeft gewerkt. Op een dag kwam een zogenaamd 'tempelmeisje' bij haar om haar hulp te vragen. Deze meisjes woonden in een Hindoe-tempel, waar ze officieel een verbintenis met de godheid heetten te hebben, maar waar ze in werkelijkheid gedwongen werden tot prostitutie met mannen die bij de dienst in de tempel betrokken waren. Dit meisje leed daar erg onder en had kans gezien weg te lopen. Amy Carmichael heeft van toen af haar leven gewijd aan het redden van deze meisjes uit de diverse tempels van Zuid-India. (Algemeen werd aangenomen dat door haar werk dit kwaad uit de wereld was geholpen, maar onlangs kreeg ik weer een artikel onder ogen over hetzelfde onderwerp. Nog steeds worden meisjes voor dit doel aan de tempel geschonken. In dat artikel wordt de plaats van de tempel met naam en toenaam genoemd. Het houdt me dus opnieuw bezig.)

Na het lezen van die boeken heb ik lang – zeker wel een paar jaar – gebe-

den. Als je de Here vraagt of Hij je wil gebruiken, zijn er altijd dingen die Hij in je leven wil veranderen. Dat laat God je zien door Bijbelteksten of door een lezing of preek. Dan weet je dat God je niet kan gebruiken voordat je dat in je leven veranderd hebt.

Het heeft dus jaren geduurd voordat die betreffende brief kwam, die ik altijd heb ervaren als antwoord op mijn gebed. Die brief kwam van een man uit India die een klein kindertehuis had; het was feitelijk een heel zielige brief, met een verzoek om hulp. Mijn man en ik hebben daarin willen helpen; we hebben de brief daarom gepubliceerd in 'Opbouw'. Daarop kwamen verschillende giften binnen, bij elkaar een behoorlijk bedrag. Toen zijn we toch ook maar eens inlichtingen gaan inwinnen over die betreffende briefschrijver! Hij had inderdaad een klein kindertehuis, maar hij had ook een groot gezin. Het meeste geld verdween naar dat gezin... Dat was dus mis! We wisten even niet wat we moesten doen met de ongeveer twintigduizend gulden, die we hadden ontvangen. Er waren twee mogelijkheden: of we moesten proberen soortgelijk werk in India te vinden, dat wel goed en betrouwbaar was, of we moesten het geld terugsturen aan degenen die het ons hadden gegeven. We hebben voor het eerste gekozen en bij o.a. Inter Varsely in India inlichtingen ingewonnen. Die gaven ons goede adressen; daarmee zijn we toen verder gegaan.

Kan 'leiding' dus voor ons besef ook via kromme wegen tot ons komen? Die eerste brief had nooit mogen zijn gestuurd, maar er is toch een groot werk uit voortgekomen...

Dat heeft ons ook altijd verbaasd, dat we eerst langs die ene, doodlopende weg moesten gaan.

U vertelt dat u eerst een lange tijd van gebed en 'rijping' hebt doorgemaakt. Gaat er aan leiding en roeping altijd zo'n periode van rijping vooraf, denkt u? Of is dat even verschillend als mensen van elkaar verschillen?

Ik vind dat je daarover niet kunt generaliseren. De ene mens heeft zo'n rijpingsproces waarschijnlijk nodig en de ander niet. Wat mijzelf betreft, ik was ontzettend vaak driftig en dan lees je, juist in die periode, allerlei teksten die daarover gaan en die dan echt 'naar voren springen'. Het probleem van mijn drift ben ik dus geleidelijk aan gaan inzien en dat is langzamerhand ook veranderd. Naar ik meen, gaat het dan om dingen die niet bij het Christelijk leven horen; God wijst je die op deze manier aan. Het was echter iets tussen de Here en mijzelf.

Hoe gaat het verhaal verder?

Eerst hebben we die twintigduizend gulden over drie kindertehuizen verdeeld. Daarna zijn we begonnen met de 'financiële adoptie' van kinderen. Bij de 'Ramabai Mukti Mission' vroegen ze voor zes kinderen onze hulp. Met hen zijn we gestart; deze kinderen zijn inmiddels met hun opvoeding en opleiding klaargekomen. Later stond de 'Ramabai Mukti Mission' ook kinderen af voor 'echte adoptie'. Als contactpersoon van 'Mukti' in Nederland werd ik hiervoor benaderd. Er zijn toen diverse kinderen naar Nederland gekomen en in Christelijke gezinnen geplaatst. Dat was de voorwaarde, die 'Mukti' stelde. Nu is het onmogelijk om kinderen zo naar ons land te laten komen. Er is een wet in India gekomen, of in elk geval in de staat Maharashtra, waarin 'Mukti' ligt, die zulke adoptie feitelijk onmogelijk maakt; kinderen mogen alleen naar het buitenland, als ze tweemaal door een Indiaas gezin geweigerd zijn. Het is al heel moeilijk om één Indiaas gezin te vinden, maar twee... Daar kwam nog bij dat de Indiase regering zelf wilde bepalen in welke gezinnen deze kinderen zouden worden geplaatst. Toen ik niet kon garanderen dat de kinderen in een Christelijk gezin zouden terechtkomen, wilde 'Mukti' ze niet meer afstaan. In dat geval kon een kind namelijk veel beter in 'Mukti' blijven. Daar zit ook iets goeds in. Het is veel beter, als de kinderen in hun eigen land kunnen blijven. Ik heb persoonlijk ook wel vrede met de consequenties van die beslissing. Maar ik zeg erbij: als het weer mogelijk was, zou ik wel weer proberen kinderen hier te laten adopteren. Ieder arm kind dat geholpen wordt is er een – en er zijn er zoveel!

Hoe is het daarna met 'Redt een Kind' verdergegaan?

De ontwikkeling van de organisatie is heel geleidelijk gegaan. Eerst kwamen er kindertehuizen in Oeganda bij en toen volgden Kenia en nog andere landen. Van het een kwam logischerwijs het volgende. Een jaar lang hebben we veel aanvragen voor financiële adoptie ontvangen. We wisten toen niet zo gauw waar we de kinderen moesten vinden. Het kost uiteraard tijd voordat je afspraken met kindertehuizen gemaakt hebt om meer kinderen te ondersteunen. Het is toen een moeilijk jaar geweest, soms moest ik mensen vragen of ze even wilden wachten op een kind. Gelukkig heeft die situatie niet lang geduurd. Later is er, zoals gezegd, het werk in Afrika bijgekomen. Een Oegandees kwam bij mijn man aan de Vrije Universiteit studeren. De armoede in zijn land kwam ter sprake en uit dat ge-

spreek vloaide voort dat we daar arme kinderen gingen helpen. Het land heeft vervolgens die vreselijke tijd onder Amin meegemaakt. De mensen die toen de leiding hadden over het kindertehuis, moesten vluchten en de kinderen werden op straat gezet. Dat zat ons natuurlijk niet lekker; we hadden immers beloofd voor die kinderen te zorgen. Daarom probeerden we die kinderen naar Kenia over te brengen. Dat is uiteindelijk niet gelukt, maar we kregen daardoor wel het verzoek van een kerk in Kenia of we ook daar kinderen wilden helpen. Dat was het begin van de hulp aan Kenia, waar we nu negentien kindertehuizen steunen. Toen Amin weg was, zijn we weer in Oeganda gaan helpen. Van het een kwam het ander. Veel van ons werk is door ons niet gezocht; het kwam gewoon op onze weg! Wij hebben nooit gedacht: We gaan daar iets organiseren; veeleer werd het voor ons georganiseerd! Die situatie heeft voor mij persoonlijk wel steeds meer werk betekend.

U begon kinderen te steunen in tehuizen, die al bestonden, maar tegenwoordig worden de meeste kindertehuizen helemaal door 'Redt een Kind' gefinancierd. Als 'Redt een Kind' er niet was geweest, waren dus ook een aantal kindertehuizen niet ontstaan...?

Het merendeel van die tehuizen had dan inderdaad niet bestaan. Zo bezien, is dit stuk werk wel een steen geweest die in een vijver viel en vele rimpelingen heeft veroorzaakt. In India en Afrika is men daarvan nog meer overtuigd dan in Nederland! Zelf denk ik daarover echter niet zo vaak na; het is nu eenmaal het werk dat je doet. De verzoeken die binnenkomen breng ik aan ons bestuur over en zo ga je samen verder. Uiteraard geloven we in leiding van God. Natuurlijk zijn er ook hoogtepunten geweest, maar het meest komt het voor dat je gewoon je dagelijkse werk doet.

Hebt u ooit voorzien dat het werk zo groot zou worden?

Nee, dat heb ik nooit gedacht! Het is echter wel altijd een wens van me geweest dat ik thuis kantoorwerk kon doen, want dat vond ik zo leuk! Ik vind het heel bijzonder dat de Here me juist dit werk heeft gegeven.

Denkt u dat in principe iedereen het werk had kunnen doen dat u doet?

Ja, dat denk ik wel. Je moet alleen wel een beetje kantoorervaring hebben. Anderzijds, je moet gewoon ergens beginnen, gewoon ergens *durven* beginnen! De les, die ik uit mijn werk heb geleerd, is dat je je opdracht serieus moet nemen en dat je dan gewoon moet doen wat je hand vindt om te doen. Ik kan niet zeggen dat ik speciale openbaringen heb ontvangen of zoiets. Het werk heeft zich heel 'normaal'

ontwikkeld; er kwam een verzoek op mijn weg en ik reageerde erop. Op mijn schrijven kwam weer een antwoord en dan deed ik er wat aan... Verder heb ik ook best fouten gemaakt. Er zijn wel huizen geweest die we zijn gestart, maar die we niet zijn blijven steunen, omdat het gewoon geen goed werk bleek! Zo'n werk als dit gaat niet zonder fouten. Daaruit blijkt al dat de Here ons niet iedere keer liet weten wat we moesten doen. We moesten zelf onze beslissingen nemen, met het verstand dat we van

God hebben ontvangen. Er was soms wel een Schrifttekst, maar die moesten we altijd weer toetsen aan de omstandigheden, dus 'met heel ons verstand'. Wat ik belangrijk heb gevonden is de continuïteit van het werk: als ik mijn werk had laten versloffen, geloof ik niet dat we zo ver waren gekomen. Maar zulk werk laat je natuurlijk niet versloffen, want je doet je werk voor de Here en niet voor mensen. Je wilt het dus zo goed mogelijk doen. Het is het werk, dat je *moet* doen, maar dat je ten diepste ook zelf *wil*!

T. Hoekstra, Zwolle

Over twee gedichten van M. Nijhoff

In het volgende nummer van Opbouw hoop ik een bespreking te geven van een lang gedicht van Martinus Nijhoff: Het Veer. Dat verscheen voor het eerst in 1931. Er is evenwel verband te leggen met een ander gedicht van Nijhoff: Het Lied der dwaze Bijen, uit 1925. Dat heb ik besproken in Opbouw van 30 maart 1990. Om u de moeite van het opzoeken te besparen neem ik het gedicht nu nog eens over en geef ik een korte samenvatting van mijn bespreking.

HET LIED DER DWAZE BIJEN

Een geur van hoger honing
verbitterde de bloemen,
een geur van hoger honing
verdreef ons uit de woning.

Die geur en een zacht zoemen
in het azuur bevrozen,
die geur en een zacht zoemen,
een steeds herhaald niet-noemen

ried ons, ach roekelozen
de tuinen op te geven,
riep ons, ach roekelozen,
naar raadselige rozen.

Ver van ons volk en leven
zijn wij naar avonturen
ver van ons volk en leven
jubelend voortgedreven.

Niemand kan van nature
zijn hartstocht onderbreken,
niemand kan van nature
in lijve de dood verduren.

Steeds heviger bezweken,
steeds helderder doorschenen,
steeds heviger bezweken
naar het ontwijkend teken,

stegen wij en verdwenen,
ontvoerd, ontliefd, ontworven,
stegen wij en verdwenen
als glinsteringen henen. –

Het sneeuwt, wij zijn gestorven,
huiswaarts omlaag gedwereld,
het sneeuwt, wij zijn gestorven,
het sneeuwt tussen de korven.

De bijen hebben zich door een of andere geur laten weglokken uit hun gewone aardse bestaan en ze zijn op zoek gegaan naar 'hoger honing'; iets wat hun volledig onbekend is, maar het moet zó geweldig zijn dat het alles overtreft wat ze wel kennen. De geur ervan is zo overweldigend dat de gewone, de bekende bloemen de indruk wekken bitter te zijn. Maar... het einde is de dood. En de moraal van het verhaal is: leef het leven waarvoor je geschapen bent. Zoek het niet in het vage ideaal, niet in mystieke vervoe-ring, niet in een dweperig streven naar het 'hogere'. Nee, sta in dit leven, in deze wereld. Ken daarin je plaats.

Iets van deze gedachte is ook aanwezig in Het Veer waarover we het de volgende keer zullen hebben.

D. Holwerda, Zuidhorn

Ter verdere decodering van het boek Openbaring (1)

Enige tijd geleden heb ik in dit blad enkele suggesties gedaan met betrekking tot de uitleg van het boek Openbaring¹. Wat mij in het bijzonder was opgevallen is, dat het motief van Israëls uittocht (uit Egypte eerst, uit Babel later) zo sterk bepalend is voor het stramien waarop een heel aantal vizioenen in dat boek is geborduurd. Wat stad en land en volk van Israël blijkens deze vizioenen in de nabije toekomst te wachten staat, wordt hun – en ons – voorgeschoteld in beelden, ontleend aan Gods grote daden in Israëls verleden. Dit laatste bijbelboek blijft mij boeien. (Ook vanwege zijn relatie met het Johannes-evangelie, dat mij al langer bezig houdt. Men heeft dat in mijn artikel 'Schapen uit een andere stal' kunnen bemerken.) Als vrucht van nadere bezinning wil ik in dit artikel voor nog een tweetal plaatsen uit dit bijbelboek suggesties doorgeven, die anderen misschien eens willen overwegen.

'Niet met vrouwen bezoedeld'

Allereerst dan voor 14, 4.

In het vizioen dat in de eerste verzen van hoofdstuk 14 ons beschreven wordt, ziet Johannes het Lam – dat Herder werd, zoals we zagen² – met zijn kudde van de 144000, die uit 'Egypte' is uitgeleid (7, 1-17), staan op de berg Sion, het einddoel van de woestijntocht (Ex. 15, 17). Van deze op haar eindbestemming gearriveerde kudde heet het dan in v. 4: „Dezen zijn het die zich niet met vrouwen hebben bezoedeld, want ze zijn ongerept”. Hier hebben we de gemeente, die Christus nu als zijn bruid „zonder vlek of rimpel, kuis en onberispelijk aan zijn zijde heeft gesteld” (Ef. 5, 27). Maar wat betekenen hier de woorden „die zich niet met vrouwen hebben bezoedeld”? De exegeten hebben zich daarover het hoofd gebroken. Ik zal hier niet opsommen, wat men zoal ten beste heeft gegeven³.

Ik voor mij ben geneigd een vingerwijzing voor het verstaan van deze uitdrukking te vinden in de brief aan Pergamum, 2, 12-17. (In een eerder artikel zei ik reeds, hoezeer de opmerking van Van der Waal behartiging verdient, dat wij de zeven brieven uit Op. 2 en 3 niet mogen loskoppelen van de vizioenen die daarna volgen.) In 2, 14 lees ik nl.: „Maar ik heb u enkele dingen ten laste te leggen: dat u daar mensen hebt die zich houden aan het advies van Bileam. Deze adviseerde Balak de Israëlieten in de val te lokken door ze aan een offermaal voor afgoden en (de daarmee gepaard gaande) ontucht te laten deelnemen”.

Ook 14, 4 bevat m.i., evenals 2, 14, een

zinspel op Baäl-Peor. Deze afgodische hoererij kostte aan 24000 Israëlieten het leven (Num. 25, 9), en daarmee de intocht in het beloofde land. Slechts zij die van „de dochters van Moab” (Num. 25, 1) afbleven, beërfden het land en bereikten de berg van God. Dát verleden ziet Johannes, als ik mij niet vergis, herleven in het vizioen aan het begin van Op. 14.

Nogmaals Ez. 37

Het tweede gedeelte dat mijn aandacht trok is 11, 11.12.

Visser schrijft: „De perikoop 11:1-14 is mogelijk wel het meest raadselachtige gedeelte van de gehele Openbaring”. Nu had ik in mijn artikel 'Drie oudtestamentische sleutels' wegens de zinspel in Op. 20, 8 op Ez. 38 en 39 het gewaagd Op. 20, 4 te verklaren vanuit Ez. 37. Welnu, uitgerekend Ez. 37, 10 wordt letterlijk geciteerd in Op. 11, 11: „een levensgeest uit God kwam in hen, en zij gingen op hun voeten staan”.

Om te beginnen sterkt dit citaat mij in de gedachte, dat ik bij de verklaring van 20, 4 wel eens terecht naar Ez. 37 kon hebben gegrepen.

Maar verder vraag ik mij af, of wij in 11, 11 dan niet met hetzelfde gebeuren te doen hebben als in 20, 4. Met dit verschil, dat in 20, 4 gesproken wordt van *alle* kinderen Gods die hun verzet tegen het beest met de dood hebben moeten bekopen, terwijl in hoofdstuk 11 aan de 'voorgangers' van deze standvastige Christus-belijders aandacht wordt geschonken.

Mozes en Elia

„Getuigen” heten die twee (v. 3); of ook „profeten” (v. 10); want hun „lastgeving” is: „profeteren” (v. 3)⁴. Ze vertonen onmiskenbaar de trekken van de profeet Mozes („zij hebben de macht over de wateren, om die in bloed te veranderen, en om de aarde te slaan met allerlei plagen”, v. 6b) en Elia („indien iemand hun schade wil toebrengen, komt er vuur uit hun mond en het verslindt hun vijanden” (v. 5): vgl. 2 Kon. 1, 10.12; en zij „hebben de macht de hemel te sluiten, zodat er geen regen valt gedurende de dagen van hun profeteren” (v. 6a): vgl. 1 Kon. 17, 1).

Mozes en Elia: „de twee getuigen van Mij” heten ze (v. 3). Dat klinkt alsof ze niet alleen het getuige zijn als vaste functie hebben, maar ook de enigen zijn die met die taak zijn belast. Verder worden ze aangediend als „staande voor het aangezicht van den Heer der aarde” (v. 4). Dat wil zeggen: zij zijn in dienst⁵ aan het hemelse hof. (Vgl. wat Gabriël zegt: „Ik ben Gabriël,

die voor Gods aangezicht sta”, Lc. 1, 19.) Vandaar werden ze ook uitgestuurd om met Jezus te spreken „over zijn uitgang die Hij te Jeruzalem zou volbrengen”, Lc. 9, 30.31. En van den profeet Elia werd een missie naar de aarde aangekondigd in Mal. 4, 5.

Uit het Nieuwe Testament weten we, dat deze profetie vervuld is in de komst van Johannes den Doper (Mt. 11, 14). Daaruit mogen we opmaken, dat het ook in Op. 11 niet gaat over den Mozes dien wij uit Exodus –, en over den Elia dien wij uit Koningen kennen. Met deze twee moeten de getuigen niet worden geïdentificeerd; ze worden alleen door een verwijzing naar hen gekarakteriseerd. Het gaat hier in Op. 11 om figuren die „in de geest en de kracht van Elia” (vgl. Lc. 1, 17) in het belegerde Jeruzalem zullen uitgaan om te profeteren⁶; om te getuigen van Jezus, in de hoop dat Gods afkerig volk „al is het dan ter elfder ure alsnog zal inzien, welke weg ze moeten inslaan om vrede met God te krijgen” (vgl. Lc. 19, 42).

Ez. 2 en 3

Want dat is, dunkt mij, de teneur van de beide – onderling samenhangende – vizioenen die tussen de zesde (9, 13-21) en de zevende bazuin (11, 15 vlgg.) zijn ingelast⁷.

Het eerste vizioen (hoofdstuk 10) is immers geborduurd op het stramien van Ez. 2, 9 - 3, 3. Nu, in dat Schriftgedeelte is het beleg van Jeruzalem aanstaande: zie Ez. 4. Maar vóórdat de Heere zijn stad aan de verwoesting prijsgeeft, zendt Hij nog éénmaal een profeet. Hij weet weliswaar uit ervaring, dat Hij met een opstandig en avallig volk te doen heeft. Maar evenwel: „Ik zend u tot hen, en gij zult tot hen zeggen: 'Zo zegt de Heere HEE-RE'. En zij, of zij horen dan wel het nalaten – want zij zijn een weerspannig geslacht – zullen weten, dat er een profeet in hun midden is geweest”, Ez. 2, 4.5. Niemand zal den Heere ooit kunnen verwijten, dat Hij niet tot het uiterste zijn best heeft gedaan zijn volk te behouden. Met het volste vertrouwen in de negatieve beantwoording ervan kan Hij de retorische vraag stellen: „Wat was er nog aan mijn wijngaard te doen, dat Ik er niet aan gedaan heb?” (Jes. 5, 4). Wel, hier in Op. 11 is het opnieuw 'vijf voor twaalf': nog even, dan zal de laatste bazuin klinken (11, 15). Het gericht is op handen. En weer zendt God een profeet. Wat zeg ik? Twee getuigen ditmaal! Om de waarheid van hun boodschap onaanvechtbaar te maken (Dt. 19, 15)⁸.

Zach. 4

Hoezeer ook hfdst. 11 een vervolg is op hfdst. 10, het sluit *niet naadloos* daarbij aan. Van een uitvoering van de opdracht tot profeteren (10, 11) door *Johannes* krijgen we niets te horen. Er vindt een wisseling van tafereel plaats. Van den profeet Ezechiël, in wiens schoenen Johannes in hfdst. 10 kwam te staan, richt de camera zich nu op de profetie uit Zach. 4. Profeteren gaat nu niet Johannes, profeteren gaan *twee getuigen*.

Deze zijn *tegelijk de kandelaar en de olijboom*, die in Zach. 4 *gescheiden* worden genoemd.

De bedoeling zal zijn, dat ze niet alleen in hun profetische voor-lichting als *kandelaren* fungeren (vgl. wat Jezus van Johannes den Doper zegt: „hij was de brandende en schijnende lamp”, Jh. 5, 35; zie ook Filipp. 2, 15.16) maar dat ze de olie waarop hun licht brandt, ook zelf aanleveren, dus *tegelijk olijfbomen* zijn. Daarin zullen we wel moeten zien een vervuld zijn met den Geest. Jezus zegt nl. tegen de Samaritaanse: het levend water dat ik iemand geef, „zal in hem worden tot een fontein van water dat blijft opspuiten tot in het eeuwige leven”, Jh. 4, 14. Later herhaalt Hij dit woord: „Wie in Mij gelooft, stromen van levend water zullen, zoals de Schrift zegt, uit zijn binnenste vloeien”, Jh. 7, 38. En dan volgt deze uitleg van Johannes: „Dit zei Hij van den Geest, welken zij die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden”, v. 39.

Wat hier van den Geest als het levende water gezegd wordt, geldt evenzeer van den Geest als de olie waarop de vlam der profetie brandt: Hij heeft zich *in* de getuigen van Jezus genesteld (vgl. Jh. 17) en ze zo 'self-supporting' gemaakt. (Ligt hier soms een sleutel voor Mt. 25, 4? Vgl. Ef. 5, 18b.)

Veiligstelling van eigendommen

Niet alleen t.a.v. de plaats waar de twee getuigen hun einde vinden, lijken ze op hun Heer (vv. 7.8), maar ook in hun *onaantastbaarheid*, zolang ze hun missie volbrengen. Van Jezus immers heet het: „Zij trachtten Hem dan te grijpen, maar niemand sloeg de hand aan Hem, want zijn ure was nog niet gekomen”, Jh. 7, 30. Nu, als hun tegenstanders deze getuigen te na willen komen, krijgen ze lik op stuk, v. 5. Pas als deze profeten hun getuigenis hebben *voltooid*, worden ze door het beest uit de afgrond overwonnen, v. 7⁹. De getuigen genieten dus tijdens het volbrengen van hun opdracht kennelijk Gods bescherming. En in het teken

van die *bewarende* hand van God staat ook de inleiding op dit vizioen, v. 1. Johannes krijgt een meetlat in de hand gedruwd met de opdracht: „Sta op, meet de tempel Gods en het altaar en hen die daarin aanbidden”. Visser interpreteert dit 'meten' wel terecht als 'beveiligen'.

Als we in Ps. 60 lezen: „Ik wil Sichem verdelen, het dal van Sukkoth *uitmeten*. Mij behoort Gilead en mij behoort Manasse”, dan is het duidelijk dat degene die hier aan het woord is, de gebieden die hij opsomt, *als zijn eigendom claimt*. Maar 'uitmeten' is daár, gezien het parallelle 'verdelen' wel op te vatten als: toewijzen van bepaalde stukken ervan aan zijn onderdanen. Hier in Op. 11 echter lijkt het te gaan om het *afperken* van bepaalde stukken van zijn eigendom die God (nog) *niét* wil afstaan. Vóórdat de Heere – behalve de voorhof die reeds nu wordt prijsgegeven, v. 2 – ook tempel, altaar en aanbidders aan het beest ten prooi doet vallen, waarna dit „zich in de tempel van God kan installeren om zich te presenteren als God” (2 Thess. 2, 4), *brengt Hij nog voor korte tijd zijn eigendomsrechten op die drie (tempel, altaar, aanbidders) tot gelding*. Die drie houdt Hij nog even vast, *reserveert Hij voor Zich*¹⁰.

Niet alleen dus zijn tempel en zijn altaar, maar ook zijn *aanbidders* laat de Heere hier 'meten'. En plotseling realiseren we ons, dat we wat Johannes hier ietwat cryptisch aanduidt, bij Paulus in duidelijke bewoordingen terugvinden. Treurend over de afwijzing van Jezus Christus door het gros van het joodse volk, verwijst Paulus naar de tijd van... *Elia*!! Jawel: dezelfde figuur die hier in Op. 11 opdoemt. Paulus citeert dan de woorden die de Heere richt tot den moedelozen profeet, die zichzelf als *enige* overgebleven waant en zijn leven bedreigd ziet (juist als de twee getuigen hiér); deze woorden: „Ik heb *voor Mijzelf* zeventienduizend man *overgelaten* die hun knie voor Baäl niet hebben gebogen”, Rom. 11, 4 (= 1 Kon. 19, 18). 'In opdracht van God *gemeten*' heet het in Op. 11 van de restgemeente¹¹; 'door God *voor Zichzelf gereserveerd*' zegt Paulus van haar. Hoe verrassend, telkens weer, deze harmonie der Schriften. En hoe vertroostend, dit woord; ook voor onze dagen.

Noten

1 Opbouw, jrg. 36, nrs. 16, 17 en 20.

2 Zie met name het slot van het eerste van de in de vorige noot aangehaalde artikelen; alsook het begin van het tweede artikel.

3 Een overzicht van de verschillende kanten die men met deze tekst opging, is te vinden bij A.J. Visser, *De Openbaring van Johannes*³, Nijkerk 1975, blzz. 145 vlg.

4 Vgl. wat de tolkengel in 19, 10 tegen Johannes zegt: „Het getuigenis van Jezus is de Geest van de profetie”. D.w.z. in het getuigen door zijn leerlingen van wat Jezus gedaan heeft is de Geest uit God actief, die ook de profeten dreef, vgl. 1 Petr. 1, 11; 2 Petr. 1, 21. Overigens hoop ik t.z.t. op 'getuigen' en 'getuigenis' nog eens terug te komen.

5 'Staan' – zowel het simplex als de samenstelling met 'para' (= 'bij') – wordt nogal eens gebezigd in de zin van 'dienst hebben'. Zo is in Hd. 22, 25 in plaats van „den hoofdmans die er bij stond” (NBG) de weergave „de dienstdoende honderdman” (Will.) te verkiezen. Ook in Hd. 23, 2 zijn met „hun die naast hem stonden” wel bedoeld: de dienstdoende suppoosenten.

6 Opnieuw laat zich hier een relatie met een van de zeven brieven signaleren. Terwijl we hier nl. met een profeet van het type Elia te maken krijgen, spreekt de brief aan Thyatira van „de vrouw Izebel”, Elia's grote tegenstandster (Op. 2, 20), die zich nu zelf profetes waant.

7 Men lette erop, dat wij de uitspraak in 11, 14 „Het tweede wee” (d.i. de zesde bazuin, D.H.) „is voorbijgegaan; zie het derde wee komt spoedig” al aan het slot van hoofdstuk 9, meteen na de zesde bazuin, zouden hebben verwacht, als wij in aanmerking nemen, dat de corresponderende uitspraak in 9, 12 „Het eerste wee is voorbijgegaan; zie, nog twee weeen komen hierna” *onmiddellijk* op de vijfde bazuin volgt.

8 De beklemtoning van de waarheid en rechtsgeldigheid van het getuigenis door erop te wijzen, dat het uit de mond van twee of drie getuigen komt, vinden we vaker bij Johannes: in zijn evangelie 8, 17.18 en in zijn eerste brief 5, 7.

9 Als we de bewoordingen van deze tekst vergelijken met die van 13, 7a, dan wordt het toch wel aannemelijk, dat het op beide plaatsen om één en dezelfde strijd gaat, waarin daár Gods heiligen het onderspit delven, hiér hun 'voorgangers'.

10 Misschien laat de betekenisovergang van 'meten' naar 'reserveren' zich beter indenken, als we ons een parkeerterrein bij een openbaar gebouw voorstellen. Daarop zien we soms enkele vakken *door witte lijnen omgeven* en met 'NP' gemerkt. Zulke vakken zijn 'gemeten' – wat blijkt uit de omlijning – met de bedoeling dat ze 'gereserveerd' blijven, b.v. voor den directeur of voor den burgemeester.

11 Dat Gods beveiliging zich niet alleen uitstrekt tot de twee getuigen (profeten), maar ook tot de 'aanbidders', is m.i. een aanwijzing temeer, dat de strijd tegen het beest van de twee getuigen uit hoofdstuk 11, evenals hun sterven en opstanding, niet te scheiden is van de strijd tegen het beest, de dood en het herleven van *alle andere* 'heiligen' (13, 7; 20, 4), die immers ook „het *getuigenis* van Jezus hebben” (12, 17; 19, 10). Wat we in 11, 11.12 te zien krijgen is, denk ik, een scherper gesteld détail van wat zich in 20,4 voor onze ogen ontrolt: uit de grote *kudde* daár komen hiér de (onder)herders even apart in de schijnwerper.

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Gelijke behandeling?

1. Geboden verontwaardiging?

We leven in een tijd, waarin het verboden is om zwarten belachelijk te maken, waar anti-semitisme het einde van de loopbaan van een politicus betekent, maar waar het pesten van Christenen een populaire 'indoor'sport' is geworden; en films die Jezus Christus bespotten worden als 'avant garde' beschouwd.

Pat Buchanan, Amerikaans columnist¹

Christenen, beseft wat uw stem betekent.

*J. de Bruin,
voorz. Christenen voor de Waarheid²*

Opschudding

Vermoedelijk gaat het om vrij geïsoleerde incidenten in ons land, die de laatste weken de pers hebben gehaald. Ik som er wat op:

* in het Groningse Scheemda heeft de PvdA-wethouder geweigerd om bij de afscheidsdienst van de Nederlands Hervormde predikant ter plaatse aanwezig te zijn. Zijn motivatie: het besluit van de (rechts confessionele) Hervormde Gemeente van Oostwold om niet meer vrouwen in de kerkeraad te aanvaarden is ouderwets en „van een andere planeet”. Hij lichtte zijn motivatie nader toe: „Er zijn geen bijbelse gronden te vinden om vrouwen van het kerkelijk ambt uit te sluiten. Ze gebruiken een rare theologische kronkel om meer vrouwen in de kerkeraad te weigeren. Ik bemoei me overigens niet met de gang van zaken in de kerk (). Mijn houding betekent dat ik ook niet in een katholieke kerk of een opening van een moskee bijwoon, omdat ook daar vrouwen niet geaccepteerd worden.” (*Reformatisch Dagblad* 22-2-1993.)

* een meisje van 16 dat in een delicatessewinkel in Hillegom staat krijgt geen arbeidscontract, omdat ze niet tegen polio is ingeënt. (*De Gooi en Eemlander* van 4-11-1992.)

* 'Tientallen PTT'ers haken af' is de kop van een artikel, dat op 11-2-1993 in het *RD* verscheen. Postbestellers in de regio Noord-West Veluwe en in het Noorden van het land hebben pas geweigerd om een omstreden 'Nieuwe Erotiek Catalogus' in de postbussen te deponeren. „Voor zover bekend kon voor allen een bevredigende regeling worden getroffen.” In het *RD* van 6-2-1993 wordt, op de voorpagina, echter melding gemaakt van een postbode die „voor een dag naar huis is gestuurd in verband met diens gewetensbezwaren tegen het bezorgen van een

folder over erotische artikelen.” „Toen de besteller zijn bezwaren via een regionale krant kenbaar maakte, greep de directie in. De man werd met verlof naar huis gestuurd en kreeg tevens zwijgplicht opgelegd.”

* De Diemense uitvaartverzekeraar AVVL heeft met zijn slogan 'Is er koffie na de dood?' enige opschudding gebaard; daarmee is de aandacht getrokken die het bedrijf vermoedelijk zocht. In het *RD* van 9-2-1993 wordt van een en ander melding gemaakt. Ik citeer een passage: „Niet eerder deed een reclameproductie zo veel stof opwaaien. Het aantal klachten bij de Reclame Code Commissie bereikt recordhoogtes. () Geschokte burgers en verontwaardigde raadsleden vragen de AVVL-posters onmiddellijk te verwijderen.” Enzovoort. Het *Nederlands Dagblad* van 24-2-1993 meldt: „Tot nu toe hebben 282 mensen gereageerd die de leus in strijd met de goede smaak vinden of zich gekwetst voelen vanwege hun religieuze overtuiging.”

* Een reclamespot van de verzekeringsmaatschappij OHRA wekt de indruk dat je, mits je in het bezit bent van een huurpolis, goed zit bij Petrus, die de toelatingsbeleid bij de hemelpoort coördineert. (diverse media op 6-2-1993.)

* Een belangengroep 'Christenen voor de Waarheid' heeft al weer een half jaar geleden geprotesteerd tegen reclame van bepaalde Jeansmerken. (*Volkscrant*, 27-6-1992.)

Terechte commotie?

De vraag die zich opdringt is de vraag of het hierbij gaat om een gecoördineerde actie om 'Christenen te pesten' of zijn dit gewoon geïsoleerde incidenten die niets te betekenen hebben? Is het geen 'over-reactie', als Christenen zo hevig op dit soort incidenten reageren? Of hebben ze daarin groot gelijk? Zijn dit feitelijk symptomen van een veranderend geestelijk klimaat in ons land? In de laatste zin schreef prof.dr. Egbert Schuurman, lid van de Senaat en ook lid van onze kerken, een beschouwing over de recent in ons land ontstane situatie, na de debatten en de stemming in de Tweede Kamer over de Euthanasiewetgeving en de Wet Gelijke Behandeling. De titel van zijn artikel in *Koers* luidt 'Anti-christelijke tendensen in de maatschappij'. (*Koers*, 19 februari 1993.)

Laat ik beginnen met als persoonlijke mening te zeggen dat het hier vermoedelijk bijna steeds om geïsoleerde

verschijnselen gaat, die als zodanig in de meeste gevallen helemaal niet de bedoeling hebben om daarmee bij uitstek Christenen te kwetsen. Anderzijds vinden we erin 'tendensen' weerspiegeld (dat woord neem ik dus van prof. Schuurman over) die laten zien dat we inderdaad een na-Christelijke cultuur zijn geworden. Ons volk is natuurlijk al sinds enkele decennia steeds geen christelijk volk meer te noemen; wat dat betekent zie je dus in dit soort zaken. Als dat soort incidenten ons elke keer weer schokt, is dat daarom misschien wel een teken van gering realiteitsbesef! Hoe zouden we in ons volk 'de vruchten van de Heilige Geest' kunnen verwachten als de aanwezigheid van de Heilige Geest Zelf door een groot deel van onze volksgenoten niet wordt gekend, gezocht of verlangd? Tegelijk is er natuurlijk meer van te zeggen en dat hoop ik dan ook te doen. Daarbij hoop ik een aantal keren een verbinding aan te leggen met de situatie in de Verenigde Staten, zoals die in allerlei publikaties blijkt en nu ook in een recent uitgekomen boek, geredigeerd door dr. Os Guinness en dr. John Seel. *No God but God* is een voortreffelijk boek, dat is uitgebracht door de Moody Press in Chicago. De ondertiteling is *Breaking with the Idols of our Age*. De „afgoden van onze tijd waarmee gebroken moet worden” zijn overigens afgoden die de schrijvers in de eigen, evangelische kring signaleren! Het prima uitgegeven boek, dat 223 pagina's telt, is derhalve een opmerkelijke en volgens de schrijvers broodnodige poging om de hand eens uitvoerig in eigen evangelische boezem te steken. De hand die er vervolgens ook weer uitkomt is niet melaats, maar de zorgelijke conditie ervan geeft wel aanleiding om daarover een groot aantal pagina's vol te schrijven met prachtige en dus uitnemend te citeren uitspraken. Een hoofdstuk, van redacteur dr. Os Guinness (die in de jaren zeventig staflid van Zwitsers L'Abri was), gaat specifiek over 'het Minderheidsgevoel', zoals dat, naar zijn zeggen, wordt aangetroffen bij velen in de huidige generatie Amerikaanse Evangelicals. Voorbeelden hiervan zullen een paar keer hier worden aangehaald, waarbij ik probeer na te gaan of wij als Christenen in Nederland misschien een vergelijkbaar 'slachtoffergevoel' gaan krijgen. Juist omdat Guinness in de V.S. bij sommige Christelijke spraakmakers de diagnose stelt van een kwaal die aan paranoia, (ook wel 'achtervolgingswaan' genoemd), grenst, is het wel van belang te bezien of wij daar ook aan dreigen te gaan lijden.

Onterechte commotie

Wat in de Amerikaanse situatie erg opvalt is het feit dat de media elk geval van terecht of vermeend ongelijke behandeling meteen signaleren. Daarmee wordt de deerniswekkende bevolking van de V.S. overgoten met een stroom informatie die bij een enkeling periodiek dus de stoppen doet doorslaan. Is dat nu bij ons ook het geval? Hebben we reden te menen dat ook bij ons de media een zodanig soort berichtgeving leveren dat er een geïrriteerd en 'litigious' klimaat ontstaat? Dat laatste woord vind ik een feitelijk onvertaalbaar Amerikaans woord, dat nog het best met 'procesziek' kan worden weergegeven; het gaat om de tamelijk afgrijselijke neiging bij veel Amerikanen om elkaar bij de minste of geringste aanleiding voor de rechter te slepen.

Het is niet ondenkbaar dat ook te onzent zo'n verderfelijk klimaat gaat ontstaan. Naar mijn mening zou het echter in hoge mate betreurenswaardig zijn, als er ook onder ons gelovigen zo'n 'slachtoffer-gevoel' zou gaan postvatten, het gevoel dat ons Christenen allerlei onrecht wordt aangedaan. Ik heb de indruk dat we daar tot nu toe niet zo erg veel reden voor hebben. Akkoord, laat de heer P. Drenth, wethouder te Scheemda, dan maar besluiten dat hij niet bij het afscheid van de plaatselijke Hervormde dominee aanwezig is. Misschien heeft de Hervormde gemeente nog andere mensen over die wel bij die plechtigheid aanwezig willen zijn. Misschien is die meneer P. Drenth wel een heel domme man. Stompzinnigheid komt in alle beroepsgroepen voor en soms vrees ik dat imbeciliteit bij bestuurders en politici boven het landelijk gemiddelde ligt, dus waarom zou de heer P. Drenth daaraan niet mogen lijden? Dat is toch zijn democratisch recht? Hij mag best een onjuist idee hebben van de relatie tussen Kerk en Staat, van de wijze waarop zijn privé-mening zich verhoudt tot wat van hem als vertegenwoordiger van de plaatselijke overheid wordt verwacht.

Dit incident op zich zegt nagenoeg niets over het religieuze of politieke klimaat hier te lande. Daarvoor is Scheemda niet per definitie representatief. En als die meneer Drenth nou eerst diepgaande Bijbelstudie heeft gedaan alvorens hij tot de konklusie kwam dat „er geen bijbelse gronden” zijn voor dit soort achterlijk gedrag, dan is dat toch prima!

Waar vind je nog van die PvdA'ers die daar eerst de Schrift zo nauwgezet op nalezen?

Dat advertenties, waar om het meeste te doen geweest is, de aandacht van de (potentiële) consument willen trekken is ook duidelijk. Het is betreurenswaardig dat er in dat alles van zo weinig goede smaak of fijngevoeligheid blijkt wordt gegeven, maar tegelijk moet je weten dat het hele reclamewezens niet in de eerste plaats uit is op de geestelijke verheffing van de vaderlandse volksmassa's. Het gaat erom de aandacht van de consument te trekken; zoals met name de advertenties van de Italiaanse modegigant Benetton aantoon, is alles geoorloofd, mits het leidt tot aandacht van de consument en vergrote omzet. Dat kun je als Christenmens betreuren, maar je moet in dat alles gewoon beseffen dat er voor allerlei bedrijven en ook individuen in onze samenleving niet zoiets als 'negatieve publiciteit' bestaat. Alles wat de aandacht trekt is om die reden goed en de moeite waard.

Ernstiger wordt het, vind ik, als een overheidsinstantie als de PTT in een (sluimerend) konflikt komt met een toch niet klein deel van haar personeelsleden. We zien in dit alles een illustratie van de onder ons gegroeide hang naar kapitalisme. Het wordt de boeren op de West-Veluwe verboden om hun mest, hun overvloedige mest, 'uit te rijden'. Dat is namelijk slecht voor het milieu. Als er echter een stel seksboeren in Hulst, Zeeuws-Vlaanderen, hun geestelijke mest kwijt wil raken, moeten de postbodes op de Noord-West Veluwe met nadruk wel uitrijden, want de klant heeft er immers voor betaald!

De konklusie lijkt gewettigd dat de boeren die hun mestoverschot willen verkleinen, dat voortaan gewoon per post kunnen versturen, bij voorbeeld naar Hulst. Als ze de zending maar goed frankeren, wordt hij met de zegen van de PTT wel over de hoofden van de beroeps-pornografen uitgestort. Dan weten we dat toch? Als je er maar voor betaalt... De uitspraak van Christus over het reinigen van de buitenkant van de beker en de schotel, terwijl „van binnen zij vol roof en onmatigheid” zijn (Mattheüs 23:25, 26), krijgt in onze post-christelijke samenleving nieuwe en onvermoede toepassingsvormen. Ook al ben ik een hoereerder of laat ik anderen voor veel geld vieze plaatjes of video's produceren, die anderen tot elke denkbare vorm van gedegenereerd gedrag moeten aanzetten, het gaat goed met me, als ik m'n lichaam maar fit trim, roos uit mijn haar houd, me in een maatpak hul en in een BMW rijd.

Wie alle vormen van verregaand onbetamelijk gedrag op netjes gedrukt

papier fotografeert en keurig adresseert met postcode en al, en vooral ook wie de porti keurig betaalt mag weten: „Tegen dezulken is de wet niet”. De Wet van het Koninkrijk der Nederlanden, wel te verstaan. We hebben het niet over de Wet van het Koninkrijk der Hemelen! De overheid die krampachtig geen zedenmeester wil spelen, steunt in dat alles feitelijk hen die op gespannen voet met de wet kunnen komen te staan. Waar de apostel Paulus zegt: „wijst de ongeregelde terecht, beurt de kleinmoedigen op” (1 Thessalonicenzen) doet onze overheid precies het tegendeel: die is bezig om ongeregelde aan te moedigen en intussen wijst ze kleinmoedigen en ook gezagsgetrouwen, die met hun diensten niet aan dit soort geestelijk milieubederf willen meedoen, om die reden nogal nadrukkelijk terecht.

Voorlopige konklusie

We komen misschien wel terecht in een situatie als die van de edele Groen van Prinsterer, die in de Volksvertegenwoordiging van de vorige eeuw een voortdurende strijd, en niet zelden een (menselijkerwijs bezien) vergeefse strijd, moest voeren tegen 'de geest der eeuw'. Dat Christenparlementariërs meer in de positie van Groen terecht kunnen komen – mits ze in politici principieel blijven, uiteraard! – lijkt me zeer te verwachten. Waar dat ons de nodige stof tot nadenken dient op te leveren, is dat anderszijds nog geenszins aanleiding nu te gaan spreken over 'discriminatie van Christenen' in Nederland, laat staan dat het gewettigd zou zijn om over 'vervolging'. Dat laatste is nog wel wat anders!

Dat deze incidenten stuk voor stuk omineuze 'handschriften op de muur' kunnen betekenen is daarmee overigens niet uitgesloten.

Noten

1 Pat Buchanan. 'Hollywood's War on Christianity'. Washington Times, 27 juli 1988. Geciteerd uit Guinness/Seel. *No God but God. Breaking with the Idols of Our Age*. Moody Press. Chicago. USA. 1992. p. 87.

2 Kop van een artikel in het *Nederlands Dagblad* van 9-7-1992.

Dhr. De Bruin is de voorzitter van de Nederlandse afdeling van 'Christenen voor de Waarheid', een soort Christelijke belangenorganisatie.

Met dank aan dhr. Jan Faber en zijn staf van EO-Documentatie die snel en accuraat een groot aantal krante- en tijdschriftartikelen ter beschikking konden stellen.

J. J. Oostenbrink, Utrecht

Als zwijgen géén goud is

Niet wéér

Spreeken is zilver, zwijgen is goud. Zo luidt het spreekwoord. Tegelijkertijd weten we, dat de daarin vervatte waarheid niet altijd opgaat. Er kan immers een tijd zijn om te zwijgen maar ook een tijd om te spreken. Spreken, niet zwijgen, het kan soms ook plicht zijn. Over dat spreken en dat zwijgen hoorden we enkele maanden geleden een dominee. Niet hier maar in Duitsland. In een kerkdienst in Bitburg. In zijn preek, waarin o.a. de hernieuwde opkomst in Duitsland van vreemdelingenhaat, van racisme en van nationaal-socialisme aan de orde kwam, sprak hij toen uiteraard in het Duits – de woorden: Laten we niet wéér zwijgen.

Zijn bedoeling was duidelijk. Als kerken en als christenen leven we niet op een eiland maar midden in de wereld. Nu weer in een omgeving, waarin vreemdelingenhaat opnieuw zeer actueel is; waarin nationaal-socialistische leuzen opnieuw opgeld doen. Met alle soms zeer ingrijpende gevolgen, voor die vreemdelingen en Duitse joden, maar ook voor de Duitse bevolking zelf.

In die wereld hield hij zijn toehoorders voor: Laten we als kerken en als christenen er niet wéér het zwijgen toedoen. Niet wéér. Hij wekte de kerkengangers zelfs op om de maandagavond daarna mee te lopen in een optocht, een manifestatie tégen die ontwikkelingen.

Hij sprak die woorden in een kerkdienst, waarin ongetwijfeld nog een behoorlijk aantal mensen aanwezig was, dat de opkomst van het nationaal-socialisme en de jodenvervolgingen in de dertiger jaren had meegemaakt, daaraan misschien zelfs wel had deelgenomen. Gemeenteleden, die ook de tweede wereldoorlog aan den lijve hadden ervaren. Die toen al leefden en wellicht wel gezwezen hadden om over het meedoen aan andere 'activiteiten' nog maar niet te spreken. Laten we als kerken en als christenen, zo luidde de oproep, niet wéér zwijgen maar in deze tijd wel het Woord van God laten spreken.

Direct verantwoordelijk

Laat ik één ding voorop mogen stellen. Het ging daarbij niet primair om een oproep tot allerlei kerkelijke instanties om zich te laten horen. Dat komt natuurlijk ook wel eens voor, maar dat was niet de inzet. Hij richtte zich tot de gemeente, tot zijn gemeenteleden. Tot de mensen, die onder zijn gehoor zaten. Natuurlijk kunnen 'kerken' als organisatie ook weleens van zich (moeten) laten horen. In uitspraken van kerkeraden, classes of synoden, in kanselboodschappen, in een algemeen publiek getuigenis. Zoals bij voorbeeld in oorlogstijd, maar niet

alleen toen, wel voorkwam. Waarover je ook wel eens in de krant kunt lezen, al is dat nog bepaald geen garantie, dat daarin écht Góds woord wordt vertolkt, wordt doorgegeven. Het ging hem er om zijn gemeente wakker te schudden. Om de gemeenteleden op te roepen om zich niet achter allerlei schijnargumenten te verschuilen maar om te spreken als spreken geboden is. Omdat mensen, en zeker christenen, soms niet (langer) mogen zwijgen.

In de greep van de tijdgeest

Nu leven we in een wereld waarin zich tal van ontwikkelingen voordoen. Het nationaal-socialisme is ook niet uit de lucht komen vallen, niet ineens ontstaan en voor de New-Age-beweging geldt hetzelfde. Ons leven ondergaat tal van invloeden waarbij de satanische achtergronden van bepaalde bewegingen soms pas geleidelijk aan duidelijk worden. Dat kan het gevaar met zich meebrengen, dat je bepaalde achtergronden en motieven eerst niet zo onderkent maar daar pas geleidelijk aan zicht op krijgt.

Ik weet niet of U wel eens boeken hebt gelezen van de Duitse auteur C.C. Bergius. Een aantal van zijn zeer boeiend geschreven boeken spelen in de dertiger jaren. Jaren, waarin in Duitsland de nederlaag van de eerste wereldoorlog nog nadreunde. Een tijdperk, waarin zeer velen zonder werk waren en het dagelijks leven bijzonder weinig perspectief leek te bieden. Het was ook een decennium, waarin velen een ideologie, die er prat op ging wel een toekomst te bieden, al te gemakkelijk met beide handen aangrepen. De boeken van deze auteur bevatten voor een deel ook autobiografische elementen. O.a. in romans als *El Comandante* en *Oleander*, *Oleander*. Het oorlogsverleden van de auteur was kennelijk ook niet zo erg fraai. De boeken zijn zeer boeiend en niet alleen vanwege de daarin gegeven schildering van die tijd. Ze zijn ook beklemmend. In hun beschrijving van de wijze waarop geleidelijk aan mensen steeds sterker in de greep van een satanische ideologie kunnen geraken. Soms zonder dat ze zich dat direct bewust zijn.

Niemöller

Natuurlijk kan en kon het ook anders. Niet alleen nu maar ook toen. Ook in die tijd waren er christenen, die met inzet van hun leven wél Gods woord lieten klinken. Soms eerst aarzelend. Maar later met te meer kracht. Een boeiende illustratie van een dergelijke ontwikkeling vindt men bij voorbeeld in de in 1939 in Den Haag uitgegeven bundel van de 28 'laatste' preken van Ds Martin Niemöller. De 'laatste' preken, niet omdat hij daarna nooit meer

heeft gepreekt, maar omdat hij daarna, op 1 juli 1937, door Hitler's trawanten gevangen werd genomen en vervolgens, ondanks een vonnis, waarin hij onschuldig werd verklaard, toch in het concentratiekamp Sachsenhausen terecht kwam. Wie de bundel achter elkaar doorleest, komt tot de ontdekking, dat de daarin opgenomen preken, wat men er verder ook over zou kunnen zeggen, steeds meer aan duidelijkheid winnen. De allerlaatste in die verzameling opgenomen preek eindigt (in de Nederlandse vertaling) dan met de woorden:

„En laten we juist nu niet ophouden naar het woord des kruises, naar het Evangelie van Jezus Christus te luisteren. Laat ons het prediken en leren.

Het gaat er thans om – wij hebben ook niets anders te doen – dat wij doen evenals de apostelen, die toen hun een nieuw spreekverbod werd opgelegd, juist toen uitgingen en niet ophielden het Evangelie van Jezus Christus, het woord des kruises, te prediken; en prediken kunnen wij het slechts, wanneer wij het zelf geleerd hebben en er zelf naar luisteren. Want van dit woord – en van dit woord alléén – leeft ons geloof, dat blijdschap is; en uit dit geloof vloeit de blijdschap voort, die ons onder het kruis staande houdt en ons bepaalde stappen laat doen met onze voeten; een blijdschap die onder het kruis jubelt en van het leven getuigt.

Lieve vrienden, de mensch leeft niet van brood alleen, doch door het Woord Gods! En daarom kunnen wij slechts met de discipelen bidden: „Heer, geef ons, Heer, geef Uw gemeente, Heer, geef Uw Christenheid thans allerwegen dát Brood! Amen”

Waarover zwijgen wij?

Nu is het in zekere zin gemakkelijk om zo, vele jaren later, te schrijven over hetgeen christenen toen, bij onze oosterburen, hebben nagelaten. Wij zijn immers geen Duitsers en hebben daar veelal zelfs niet aan mee kunnen doen.

Toch zou het al te gemakkelijk zijn om met die constatering te volstaan. Want ook onze wereld, ook onze samenleving ondergaat ingrijpende veranderingen; heeft te maken met een scala van invloeden. Met de opkomst van wat wel de RTL-4-mens is genoemd, de confrontatie met vele allochtonen met veelal hun eigen religieuze achtergronden, de opkomst van de New-Age-beweging, de secularisatie etc. Dan blijft ook voor ons de vraag, in hoeverre wij wel het karakter van de diverse stromingen onderkennen. Of worden ook wij ongemerkt of misschien toch met een gevoel van enig

onbehagen meegezogen in bepaalde ontwikkelingen zonder goed een en ander te onderkennen? Zodat je na een aantal jaren terecht gekomen kunt zijn in een situatie, die je voordien niet voor mogelijk had gehouden. In een gedachten- en leefwereld, die je vroeger zeker zonder meer had afgewezen. Waarin je dingen hebt leren accepteren – je kon toch moeilijk anders? – die je toch liever niet uitvoerig ter discussie stelt en waarover je liever zwijgt.

Natuurlijk kunnen er óók ontwikkelingen zijn, waarin je – terecht – afstand neemt van hetgeen je vroeger verdedigde. Bij voorbeeld dat je inzichten verdiept zijn en Gods Woord een nieuwe glans kreeg. Waarin de Schrift je 'nieuwe' dingen leerde.

Toch is het goed je rekenschap te geven van de mogelijkheid, dat je geleidelijk aan door verandering van omstandigheden en wijzigingen in de ideeënwereld beïnvloed wordt zónder dat je zelf in de gaten hebt, dat je inmiddels toch bepaalde grenzen bent gepasseerd. Zodat je dan zwijgt op momenten, waarin spreken geboden is. In situaties, waarin zwijgen géén goud is. Toch een mogelijkheid om eens over na te denken?

Gien Karssen,
Mensen rondom Jezus' dood en opstanding.

82 blz., f 16,90
ISBN 9024268303
Uitg. Kok, Kampen

Dr. T. Brienens,
Gods ontferming in tijd en eeuwigheid.

Bezinning op Verbond en Verkiezing.
(serie: Bij-tijds geloven)
107 blz., f 24,50
ISBN 9024266866
Uitg. Kok, Kampen

Prof.dr. C.A. van Peursen,
De verborgen Aanwezige.

Godservaringen in bijbelse verhalen.
111 blz., f 17,90
ISBN 9024269246
Uitg. Kok, Kampen

G.J. Blanken (red.),
Jeugdwerk in een supermarktcultuur.

Over de nieuwe vorm van de jeugdcultuur en de Evangelische Jeugdbeweging.
69 blz., f 15,90
ISBN 9029711086
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Henk Binnendijk,
Wereld van verschil.

Een stukje Openbaring.
112 blz., f 14,50

ISBN 9029711345
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Billy Graham,
Opnieuw geboren worden.

(tweede druk)
176 blz., f 14,90
ISBN 9029711566
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Billy Graham,
Vrede met God.

(tweede druk)
191 blz., f 14,90
ISBN 9029711558
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

A. Hilbers,
De New Age beweging;
kennismaking, beoordeling

62 blz., f 7,50
Uitg. A. Hilbers, Emmen
Bestellen door overmaking van f 7,50
op giro 2495034 van A. Hilbers, Emmen

A. Hilbers,
Toch nog onverwacht.

Handreiking bij ziekte, overlijden en begraven.
36 blz., f 7,50
Uitg. A. Hilbers, Emmen
Bestellen door overmaking van f 7,50
op giro 2495034 van A. Hilbers, Emmen

Puzzelhoekje

In deze paaspuzzel zitten de weg te strepen woorden alle kanten op. De overgebleven letters vormen een paastekst.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Dr. A. van der Dussen,
De vrije keus? De spanning tussen vrijheid en rede in de revival-theologie van Charles Grandison Finney (1792-1875).
216 blz., f 29,--
ISBN 9023902246
Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Dr.ir. S. Strijbos (red.),
De medische ethiek in de branding.
Een keuze uit het werk van Gerrit Arie Lindeboom, voorzien van een inleiding door S. Strijbos en een nabeschouwing door M.J. van Lieburg.
235 blz., f 39,90
ISBN 9060647890
Uitg. Buijten & Schipperheijn, Amsterdam

P. Waelput,
Zeggen en schrijven;
een korte verkenning door de "moderne" taal.
(tweede, geheel herziene, druk)
47 blz., f 12,50
ISBN 9090040919
Uitg. P. Waelput, Schiedam, tel. 010-4731043

Barabbas
Bloedakker
Doornenkroon
Driemaal
Emmausgangers
Engel
Geselen
Graf
Haangekraai
Jezus
Jozef van Arimatea
Judas
Kajafas
Kruis
Kruisiging
Maria van Magdala
Olyfberg
Petrus
Pontius Pilatus
Raad
Sabbath
Simon van Syrene
Spotten
Tempel
Voorhangsel
Zilverlingen

H	M	G	R	A	F	J	H	T	A	B	B	A	S	K	Y
I	S	A	H	S	P	O	T	T	E	N	L	I	A	R	S
P	E	T	R	U	S	Z	I	E	R	U	M	J	N	U	I
Z	G	D	E	I	E	E	T	W	S	O	A	B	T	I	A
I	R	T	O	M	A	F	N	G	N	F	T	A	L	S	R
L	E	E	H	O	M	V	N	V	A	Y	L	R	A	I	E
V	B	M	I	S	R	A	A	S	O	I	E	A	A	G	K
E	F	P	K	P	H	N	U	N	P	G	G	B	M	I	K
R	Y	E	E	R	C	A	E	S	M	W	M	B	E	M	A
L	L	B	O	Y	U	R	U	N	G	A	E	A	I	G	D
I	O	O	R	E	K	I	R	J	K	A	G	S	R	T	E
N	V	E	G	S	T	M	S	A	U	R	M	D	D	E	O
G	N	L	U	N	Y	A	K	H	A	D	O	G	A	Y	L
E	G	Z	O	E	Z	T	E	G	D	D	A	O	E	L	B
N	E	P	N	E	L	E	S	E	G	H	E	S	N	R	A
J	E	F	T	H	A	A	N	G	E	K	R	A	A	I	S

Voor de kinderen

Jeannette Westerkamp-Stegeman

Post uit Rwanda

Jaloers

Emmanuel is christen geworden, al jaren geleden. Zijn vrouw was heel verbaasd toen hij vertelde dat hij nu in God geloofde, dat hij naar de kerk zou gaan, dat hij geen bier meer wilde drinken en geen dingen zeggen die niet waar zijn, dat hij wilde leven met de Heilige Geest. Ze begreep er niks van. Er waren zoveel christenen op de heuvel waar ze woonden, die van tijd tot tijd naar de kerk gingen. Ze dronken wel bier, maakten ruzie, vertelden dingen die niet waar zijn, waarom wilde Emmanuel iets heel anders? Ze praatten er lange tijd over, dat leven met God en met Jezus en met de Heilige Geest iets anders is dan een kerktje naar de kerk gaan. Emmanuel had het begrepen toen hij een paar vrienden had zien veranderen. Zo wilde hij leven, zo wilde hij met God leven. Emmanuel deed wat hij gezegd had en zijn vrouw was verbaasd. Alles werd anders in hun huis. Emmanuel was veel vaker thuis dan de andere mannen. Hij gaf geen geld uit aan bier, hij was nooit meer dronken en als er gevechten waren was hij er niet bij. Dat waren de fijne dingen. Maar er waren ook dingen waar zijn vrouw zich zorgen over maakte. Emmanuel wilde niks meer weten van tovermiddeltjes. En zijn vrouw kende een boel tovermiddeltjes. Die had ze van haar moeder geleerd, dat was een bekende medicijnvrouw. Middeltjes om de kinderen te beschermen tegen boze geesten, middeltjes tegen ziektes. Emmanuel zei dat het niet meer mocht. „We hebben nu een veel betere bescherming”, zei hij „en dat is God”. En warempel, het zag ernaar uit dat hij gelijk kreeg. Emmanuel vond werk in de stad. Hij ging geld verdienen. Hij kreeg dat werk omdat de mensen van hem konden vertellen dat hij eerlijk was en niet stal. Op de heuvel waar hij woonde werkte zijn vrouw op het land. Dankzij het geld dat Emmanuel naar huis bracht was er altijd zaaigoed en kunstmest. Het land bracht een boel op. Emmanuel was vriendelijk voor de mensen om zich heen. Armen kwamen vaak bij hem aankloppen. Je zou zeggen dat iedereen wel van hem moest houden. Maar het gekke is: dat was niet zo. Al meer mensen begonnen een hekel te krijgen aan hem. Hoe denk je dat

dat komt? Denk eens na... Ja, ze werden jaloers. Gewoon jaloers. Ze begonnen lelijke dingen over hem te zeggen. Zomaar dingen, of ze nu waar waren of niet. En het is gek hoe gevaarlijk woorden zijn. Het is net een soort vergif, langzaam maar zeker veranderen mensen erdoor. „Emmanuel is anders dan wij”. Zeiden de mensen „Hij is steenrijk, hij is trots, hij denkt dat hij beter is dan wij, hij vertelt alle mensen dat wij leugenaars zijn.” En hoe vaker de mensen het zeiden en hoorden hoe meer ze het begonnen te geloven.

Als Emmanuel langs het huisje liep waar de mannen bier dronken spuugden ze op de grond. Op een dag ging Emmanuel naar Thierry. Vroeger was Thierry een vriend van hem, hij had hem zelfs nog aan het werk geholpen in de stad. Maar Thierry was ook jaloers geworden en hij vertelde nu de lelijkste verhalen. „Wat is er toch” vroeg Emmanuel „Waarom zeg je al die dingen?” Thierry haalde zijn schouders op. Na even begon hij te vertellen wat hij weer van anderen gehoord had. „Maar is het waar?” vroeg Emmanuel „Je kent me, je kunt toch zien of het waar is” Thierry haalde weer zijn schouders op. Hij wilde er niet over nadenken. Het was een tijdje stil, toen stond Emmanuel op. „Luister, zei hij, Ik blijf ik. Mijn ogen blijven zoals ze zijn, mijn huid verandert niet van kleur als er slecht over me gepraat wordt. Mijn armen blijven dezelfde en mijn mond ook. En ik ga ook geen andere dingen doen of zeggen of zien omdat je slecht over me praat. Ik zal je niet vragen ermee op te houden. Ik blijf gewoon ik.” En na die mooie woorden stapte Emmanuel het huisje van Thierry uit. Emmanuel had gelijk. Hij hoefde niet te veranderen omdat anderen naar tegen hem deden, of gemeen over hem praatten. Maar stel je eens voor hoe moeilijk dat is! Zouden jullie het kunnen? Niet gemeen terug doen, niet verdrietig en boos worden, niet met man en macht proberen iets te veranderen? Gelukkig had Emmanuel vrienden, echte vrienden. Hij zong in het koor van de kerk, en bij de mensen daar kon hij helemaal zichzelf zijn. Samen vertelden ze aan God wat er allemaal gepraat en gespuugd werd op de heuvel van Emmanuel. En dat was genoeg. „Als het je teveel wordt, als je echt heel boos en verdrietig wordt denk dan niet „Wat zal ik terug doen?” maar denk aan Jezus!” Dat zeiden zijn vrienden. Emmanuel vond dat een goede raad. En de mensen op de heuvel schudden hun hoofd. Ze snapt niks van die Emmanuel, die maar rustig en vriendelijk bleef. Ze wilden graag dat hij boos werd dat ze echt ruzie konden maken. Ze deden hun best om hem uit de tent te lokken met pesterijen. Ze probeerden zijn vrouw bang te maken. Ze namen kleine dingetjes weg. Ze vroegen om dingen die ze helemaal niet nodig hadden. En op een dag... ging het mis. Maar dat vertel ik de volgende keer.

Van huis uit

Wilna Smienk-van 't Hul, Haaksbergen

Strijken

Weet u welke tekst ik graag mag lezen, het laatste hoofdstuk van Spreuken. Daar wordt zo heerlijk de loftrap gestoken met de 'goede huisvrouw'. Nou die dame heeft dan ook heel wat in haar mars.

Een soort kleine ondernemer was ze als ik het goed interpreteer. Als ik lees dat ze als eerste opstaat en als laatste naar bed gaat word ik wat minder enthousiast maar dat zal wel komen omdat ik een vrouw van deze tijd ben, m.a.w. mijn man staat ook wel eens als eerste op. (nee ik ben niet gewoon lui)

Ach het huishouden heeft nooit echt mijn liefde gehad. Als kind al had ik heel goed in de gaten dat het werk van mijn moeder bestond uit een nooit veranderende reeks van – mijns inziens – saaie handelingen.

Ik nam me heilig voor nooit huisvrouw te worden.

Allerlei beroepen passeerden de revue, zoals: danseres, schooljuffrouw, zangeres, schrijfster en nog een paar tot de verbeelding sprekende leefwijzen.

Nee huisvrouw werd ik absoluut nooit. Toch was ik niet jaloers op jongens. Mijn vader was een zogenaamde kleine zelfstandige en het waren vaak moeilijke tijden voor ons. Het leven van mannen was dus ook niet zo aantrekkelijk. Wel kreeg ik al gauw door dat studeren de weg vrijmaakte naar een ruime beroepskeuze. Ik ging naar de lerarenopleiding.

Wilna werd dus schooljuffrouw. Toch een beroep van het lijstje. Ik ontmoette tijdens mijn studie mijn man die voor tandarts studeerde. Ik deelde hem mee dat ik geen huisvrouw zou worden want ik ging beslist lesgeven. Hij vond het prima.

We studeerden af en begonnen ons arbeidzame leven. Ik werd eerst een jaar tandartsassistente, dat was makkelijk voor ons beiden en ik kon op mijn gemak naar een baan uitkijken. Ik ging solliciteren en solliciteren en solliciteren.

Kortom, het lukte niet want er waren bij ons in de buurt meer dan genoeg leraren.

U begrijpt het eind van het liedje al, ik werd huisvrouw.

Nou zal ik niet zeggen dat het zo erg is als ik vroeger dacht. Eigenlijk is het helemaal niet zoals ik vroeger dacht.

Wat ik als kind zag waren inderdaad die dingen die mij ook nu nog weinig inspireren. Elke dag de afwas, de was, de stofzuiger, kortom de sleur. Maar ik ben als huisvrouw ook eigen baas. Weliswaar word ik geregeerd door het schoolrooster van de kinderen maar binnen die marges kan ik toch behoorlijk mijn eigen gang gaan. Ik deel elke dag mijn dag zelf in. Zo ben ik toch nog een kleine zelfstandige geworden. Ik voed mijn kinderen op en daarbij komt mijn beroep mij goed van pas.

Ik kan tussendoor even naar die mevrouw die pas weduwe is want ik schuif mijn werk gewoon een paar uur op. Ik kan altijd mee naar artsen en andere hulpverleners.

Moet ik wel rekening houden met mijn planning maar een beetje intelligente huisvrouw kan dat wel. Blijven natuurlijk de minder leuke kanten over maar ik ben reëel genoeg, elk vak heeft die. En ik moet zeggen dat bepaalde klussen die geen denkwerk vereisen héél nuttig kunnen zijn. Neem nou strijken. Strijken vind ik echt heerlijk. De spullen zien er weer prachtig uit en intussen laat ik alles de revue passeren wat mij op dat moment bezighoudt. Ik voer een gesprek met iemand die ik niet mag waarin ik dat eindelijk eens zeg. In werkelijkheid zal ik dat gesprek nooit voeren maar het lucht wel op. Ik probeer uit te vinden waarom de relatie tussen bepaalde mensen die ik ken zo fout is gegaan. Ik probeer een oplossing te bedenken voor een probleem rond een kind, het gaat niet goed met rekenen, wat zal ik doen. Is de strijkwas klaar dan zijn mijn gedachten ook glad en gevouwen. Ik kan er weer met frisse moed tegen aan en richt me op een ingewikkelder klus. Nee, huisvrouw zijn is zo gek nog niet. Onlangs las ik dat in Nederland weer meer vrouwen kiezen voor één baan en niet een dubbele maar er zijn ook vrouwen die dat voor hun gevoel niet kunnen maken. Zo vertelde Ria Lubbers dat haar dochter het liefst bij haar kinderen zou willen zijn maar „zoiets kan niet voor een vrouw van 1993”. Zelf had ze er behoorlijk onder geleden dat haar moeder als maatschappelijk werkster meer buitenshuis dan binnenshuis maatschappelijk was. Wat ik ook prima vind is een gecombineerde taakverdeling. Ik zou bijvoorbeeld best een paar dagen per week buitenshuis willen werken als mijn echtgenoot de kinderen op zou kunnen vangen. Helaas is zoiets, gezien de grootte van zijn praktijk, niet mogelijk. Maar we roeien allemaal met de riemen die we hebben. Moraal: laat je niet manipuleren door omgeving of maatschappij maar richt je leven zo in dat Salomo zou zeggen: „zij is meer waard dan edelstenen”.

P.S. Voorlopig is dit mijn laatste bijdrage aan Opbouw. De komende maanden zal iemand anders een vrouwen column verzorgen. Het laatste kwartaal van dit jaar hoop ik weer verder te mogen gaan.

Onweer

Na een lange werkdag op school fiets ik naar huis. Met tamelijk grote haast, want aan alle kanten flitst en rommelt het er op los. Onweer alom. De er bij horende regenbui kan elk moment losbreken. En jawel, binnen enkele minuten lijkt het of de sluizen des hemels geopend zijn. Ik sprint zo snel als mogelijk is naar de dichtstbijzijnde grote boom. Hijgend, maar zonder wateroverlast, sta ik even later onder de oude eik met zijn machtige kruin. Vlak daarna krijg ik gezelschap van een 65-plusser. Ook hij wil duidelijk droog staan, maar wel zo ver mogelijk van de stam vandaan. „Pas maar op, je weet maar nooit”.

Achter ons roept een oude vrouw ons toe binnen te komen. Weg van die veel te gevaarlijke plaats. Zelden is aan een uitnodiging zo snel gehoor gegeven. Nauwelijks binnen gaat het gesprek over blikseminslag met de dood als gevolg. Dan vertelt de man een zoon van 29 jaar oud verloren te hebben. Na een jaar van veel pijn gestorven aan de ziekte van Hodgkin. En, alsof zoiets nog niet erg genoeg is, sterft binnen het jaar een dochter aan dezelfde ziekte. De vrouw antwoordt hierop dat God er ongetwijfeld Zijn bedoelingen mee zal hebben. Waarop de man reageert Hem dat menigmaal met grote klem gevraagd te hebben. Doch de nachten werden alleen maar langer en donkerder. Zo werd het ook na verloop van tijd van binnen. En zo is het nog steeds. Hoe kan God hem en zijn vrouw dat aandoen? Toch waren deze twee mokerslagen blijkbaar nog niet voldoende. Hun derde en laatste kind, een zoon, verlaat door verdriet en wanhoop overmand, in zwaar overspannen toestand het ouderlijk huis. Het is in het holst van de nacht. In grote ongerustheid wachten de twee achterblijvers af. Vroeg in de morgen gaat de telefoon. Een ziekenhuis in Friesland aan de lijn. Hij is gevonden en opgenomen. Moet dat er nu ook nog bij? Volgens de vrouw wel. Accepteer wat er in je leven gebeurt. Ook Paulus had een doorn in zijn vlees. En zelfs na herhaaldelijk aandringen bij God, raakte hij zijn probleem niet kwijt. Desondanks gaf hij de moed om het evangelie te verkondigen niet op. Integendeel. Dan begint de vrouw te verhalen over allerlei gebeurtenissen in haar leven, waarbij de ene geloofsheld na de an-

dere de revue passeert. Ik zie de gehavende luisteraar klein worden. Hem wordt de les gelezen. Wel het allerlaatste wat hij op dit moment nodig heeft.

Mijn bijdrage aan het gesprek is tot dat moment nihil geweest. Ik voel de onverzettelijke overtuiging van de vrouw. En stel voor maar weer eens op te stappen. Het is droog. We danken voor de gastvrijheid. En gaan.

Buiten rijden we het eerste stuk zijgend naast elkaar. Dan grijpt de man mijn arm. „Dit is troost waar ik niets aan heb. Ik hoop dat alles wat minder zwart mag worden en God voor mij weer bereikbaar wordt”. Dan moet hij rechtsaf. Tot nu toe weet ik niet wie deze man is. Evenmin hoe de vrouw heet. Geen van beiden weet wie ik ben. We zaten in een kleine kamer, vlak bij elkaar. En, helaas, waren we ongelooflijk ver van elkaar vandaan.

Dit artikel knipten we, enige tijd geleden, uit het: HERVORMD WEEKBLAD. Het is van de hand van P. Janse. Het snijdt een aktueel probleem aan. De mens moet niet denken, dat hij zich volledig kan verdiepen in het leed en het lijden van de medemens. Je kunt de ander bedelven onder Bijbelteksten, maar het helpt niet. Je kunt trachten met allerlei cliché-termen het gat van verdriet te dichten, maar het sorteert niet het gewenste effect. Integendeel! De ander wordt nog meer teruggeworpen op zichzelf en voelt zijn eenzaamheid in het lijden des te sterker. Troost betekent eigenlijk zoals een Engels woord het vertolkt: samen sterk zijn. Maar via een bovengenoemde benaderingsmethode wordt alleen de zwakheid van beide gesprekspartners vergroot. Het is vaak beter een tijd te zwijgen. De smart moet een uitweg gegund worden. Pas wanneer de ander, die in een donker dal is terechtgekomen, zich gaat uiten, moet men de kans grijpen erop in te spelen. In een bepaalde situatie lukt het niet MET de getroffen te bidden. Doe het dan thuis alleen VOOR die broeder of zuster in diepe nood en zeg het dan, dat je dat zult doen! Al is de mens soms onbereikbaar, God niet! Zijn hart staat altijd voor ons open. Dat geeft moed en kracht in naar de mens gesproken trieste omstandigheden. Eén en ander wordt zo treffend verwoord in Gezang 392 : 1 en 3 NLB.

*„Blijf mij nabij, wanneer het duister daalt.
De nacht valt in, waarin geen licht meer straalt.
Andere helpers, Heer, ontvallen mij.
Der hulpelozen hulp, wees mij nabij.*

*U heb ik nodig, uw genade is mijn enig licht in nacht en duisternis.
Wie anders zal mijn leidsman zijn dan Gij?
In nacht en ontij, Heer, blijf mij nabij.”*

Enschede

O. Mooiweer

Ned. Geref. Kerk van Utrecht

In de in september a.s. ontstaande vacature heeft de kerkeraad een beroep uitgebracht op ds. J.C. Schaeffer, predikant te Apeldoorn.

Ned. Geref. Kerk van Houten

De kerkeraad heeft drs. W.G. Rietkerk, ingaande 1 januari jl. benoemd tot consulent van de Gemeente.

Ned. Geref. Kerk van Rijswijk

Met ingang van 8 dezer woont scriba C.W. Krol: Prinses Marijkekade 28, 2273 AB Voorburg. Zijn telefoon blijft ongewijzigd: 070-386 329 1.

Kort verslag regio noord

Wij citeren uit het kort verslag van de regiovergadering regio Noord d.d. 15-02-1993 in Haren ondermeer het volgende.

De brs. Anneveldt uit Assen en Muller uit Heerenveen, leden van de regionale bezoekencommissie, doen verslag van hun bezoeken aan de regiokerken. De kerken spreken hun tevredenheid en dankbaarheid uit over deze vorm van onderling contact.

Een voorstel van Heerenveen m.b.t. de positie van de kerk in Ten Post wordt aangehouden tot de najaarsvergadering.

Br. Muller uit Heerenveen doet verslag van de regionale contactcommissie CG/NG in het Noorden des lands. Op maandag 29 maart a.s. is er op initiatief van Groningen een regio-bijeenkomst voor (ex-)ambtsdragers over randkerkelijkheid.

De kerk van Wolvega zal vanaf volgend seizoen graag bezoek ontvangen van de regionale bezoekencommissie. De kerk van Wolvega zal met ingang van dit jaar vermeld worden in het Nederlands Gereformeerd jaarboekje.

Weekend voor 25-plus

„Wordt vervuld met de Geest!” dat is dit jaar het thema van het weekend voor jongeren van 25 jaar en ouder. Hoe doe je dat: vervuld worden met de Geest? En waaruit blijkt het? Geeft de Geest ook vandaag nog speciale gaven zoals gebedsgenezing en tongentaal?

Over deze en andere vragen willen we met elkaar nadenken op dit weekend. Het is gepland op 4-6 juni a.s., van vrijdagavond tot zondagmiddag, in het gebouw van l'Abri te Eck en Wiel in de Betuwe. Het weekend wordt georgani-

seerd door Willem en Annette Smouter (Rijswijk) en Roel en Carlien Venderbos (Oegstgeest).

Deelname kost f 65,- per persoon, over te maken op postgironummer 3645846 t.n.v. C.W. Venderbos te Oegstgeest. Per weekend kunnen maximaal 25 deelnemers komen. Op-gave daarom zo spoedig mogelijk (bij voorkeur schriftelijk) bij: Carlien Venderbos-Glas, Jan Campertlaan 5, 2343 DH Oegstgeest, tel. 071-156072.

Willem en Annette Smouter
Roel en Carlien Venderbos

Studentenhuisvesting in diverse steden

Studentenhuisvesting Zwolle

De studentenhuisvesting is in 1985 opgezet door de Chr. Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerk II, beide te Zwolle en beschikt over 16 zit-/slaapkamers, alle voorzien van keuken (incl. kookplaten en koelkast). Huurprijs momenteel f 3200,- per jaar, incl. gemeenschap-pelijke voorzieningen: toilet- en douche-groepen, grote huiskamer, wasma-chine en telefoon.

Toewijzingscriteria: levensovertuiging, leeftijd (vanaf 17 jaar) en afstand ou-derlijk huis-opleiding.

Informatie/opgave: S.D.J.Z., Van Kep-pelmarke 25, 8016 GH Zwolle.

Jongerenhuisvesting Leiden

De Stichting Evangelisch Jongeren-huis heeft een pand aan de Oude Sin-gel in het centrum van Leiden, waar enkele kamers worden verhuurd aan jongeren die vanwege studie of baan in Leiden komen wonen. De huurders delen een badkamer en een woonkeu-ken.

Op de begane grond is een ontmoetingsruimte, PLEXAT. Voor de jeugd van de Ned. Gerformeerde Kerk te Oegstgeest is het een eigen honk. Bovendien worden er allerlei activitei-ten georganiseerd, zoals gezellige avonden, lezingen en maaltijden, waar ook jongeren die niet in het huis wo-nen hartelijk welkom zijn. Aanmeldin-gen voor het huren van een kamer en inlichtingen graag voor 1 juni bij: mevr. D.M. Vonk-Klein Haneveld, Frans Halslaan 6, 2343 EH Oegstgeest, tel. 071-171670.

Jongerenhuisvesting Utrecht

Wanneer je in Utrecht wilt gaan wo-nen, omdat je er voor het eerst gaat werken of studeren, dan kan de Stich-ting Evangelische Huisvesting (SEH) jou misschien aan een kamer helpen. De Stichting stelt zich namelijk ten doel jongeren die voor het eerst zelf-standig gaan wonen, voor een jaar onderdak te geven in een christelijk geïnspireerde omgeving.

De SEH is opgericht op initiatief van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Utrecht en heeft elk jaar negen kamers beschikbaar in het huis aan de Boom-straat voor jongeren die ver buiten Utrecht wonen. In het huis woon je zelfstandig, maar maak je tegelijk deel

uit van een woongemeenschap be-staande uit negen jongeren en een hoofdbewonersechtpaar.

Voor informatie over verdere (huur-) voorwaarden en een aanmeldingsfor-mulier kun je (tot 1 juni) schrijven naar: Secretariaat SEH, Raamstraat 58, 3513 EZ Utrecht.

Dit persbericht is voor Jonge mensen die het komende studiejaar in Rotter-dam komen werken of studeren.

Misschien heb je nog nooit van ESJR gehoord?

De ESJR is een stichting voor JONGE-REN HUISVESTING die in Rotterdam de mogelijkheid heeft je voor één jaar een kamer te verhuren zodat je kan wennen aan het wonen in een grote stad en het op kamers wonen.

Het ESJR huis staat aan de VIERAM-BACHTSTRAAT 20 en heeft acht ka-mers te verhuren aan jongelui met een positief christelijke instelling die met elkaar het eerste jaar er wat van wil-len maken.

In het huis woont ook een hoofdbewo-ner die daar waar het nodig is je van dienst kan zijn.

Ook heeft het huis nog twee kleinere kamers voor kortverblijf b.v. voor sta-giaires.

Het huis heeft al negen maal een nieuwe bewonersgroep gehuisvest die met elkaar dan weer hun weg in de stad vinden.

Vanaf 1 augustus is er weer plaats voor nieuwe bewoners.

Naast een kamer maak je gezamenlijk gebruik van keukens, douches en toi-letten.

Er wordt minimaal één avond per week met elkaar gekookt en gegeten, ook is er een ontmoetingsruimte voor contact met anderen.

Heb je belangstelling? Neem dan kon-takt op met: het secretariaat van de ESJR, mevr. H. de Hek-Duys
Opland 13
2905 AN Capelle a/d IJssel
tl. 010-450 58 42

Op kamers in Groningen

Ga je studeren in Groningen en ben je op zoek naar een kamer? Misschien dat de SEOG (Stichting Evangelisch Ontmoetingscentrum Groningen) je daarbij kan helpen. De SEOG is opge-richt op initiatief van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Groningen, de Tehuisgemeente. De SEOG heeft 3 panden met in totaal 17 kamers voor studenten. Eén van die panden, 'het Bruggehoofd', is tevens gemeentecen-trum met 2 zaaltjes, die gebruikt wor-den voor vergaderingen, bijbelkringen, catechisaties, maaltijden en andere activiteiten. In 'het Bruggehoofd' zijn 7 kamers, waarvan er 4 voor de duur van 1 jaar verhuurd worden aan stu-denten die voor het eerste jaar in Gro-ningen zijn. Op deze manier kunnen ze

gemakkelijk kennis maken met de stad en met de Tehuisgemeente. Bovendien kunnen ze zo wennen aan het wonen op kamers. De overige 3 kamers worden bewoond door een vaste kern van ouderejaars studenten. De bedoeling is om samen een christelijke woongroep te vormen. In de andere twee panden worden de kamers voor langere tijd bewoond. Dit jaar komen er per 1 juli minstens 4 kamers vrij voor studenten, die voor het eerst op kamers gaan. Bovendien is er een logeerkamer voor stagiaires of anderen, die tijdelijk huisvesting nodig hebben. Heb je interesse, dan kun je contact opnemen met één van de vaste bewoners van 'het Bruggehoofd' (liefst zo snel mogelijk): Robert-Hans Hoekstra, Theo Coenraads of Eline van der Ziel. Ons adres is: Oosterhaven 12, telefoon: 050-141390.

Massamoord op christenen in Soedan

In het islamitische land Soedan vindt al sinds juni 1992 een massamoord op christenen plaats. Het Soedanese leger is bezig op grote schaal leden van de Nuba-stam, van wie er velen zijn die de christelijke godsdienst aanhangen, te deporteren en uit te roeien. Er zijn al meer dan 140 door christenen bewoonde dorpen in het Nuba-gebied totaal verwoest door regeringstroepen. Grote aantallen mannen, vrouwen en kinderen zijn doodgeschoten en meer dan 100 mannelijke christenen werden gekruisigd. Er zijn waarschijnlijk al 40.000 christenen vermoord in Soedan.

In een in september 1992 gepubliceerd rapport stelt de mensenrechtenorganisatie **Africa Watch** betrouwbare informatie te hebben, waaruit blijkt dat de systematische campagne van de Soedanese regering gericht is op „uitroeiing van de traditionele gemeenschap en cultuur van de Nuba, en de verdrijving van de Nuba van hun voorouder-

lijke grond om zo een einde te maken aan het bestaan van dit volk.”

In een rapport van Amnesty International over Soedan, van 19 februari 1993, worden deze feiten bevestigd. Geschreven wordt dat tussen juni en augustus 1992 minstens 30.000 leden van de Nuba-stam gedeporteerd zijn en dat sindsdien tienduizenden andere Nuba uit hun geboortestreek zijn verbannen. A.I. ontvangt voortdurend rapporten van standrechtelijke executies, martelingen en andere schendingen van de rechten van de mens in het Nuba-gebied.

In verband met de ernstige situatie in Soedan heeft het bestuur van VCVM-NEDERLAND, de Vereniging van Christenen tegen Vervolging en Marteling, een schrijven gezonden aan alle Tweede-Kamerfracties met het verzoek om onze regering te vragen in internationaal verband stappen te ondernemen in het verband met het verschrikkelijke drama in Soedan. Tot heden toe is dat niet gebeurd. Het bestuur roept alle christenen in Nederland op adhesie te betuigen aan haar schrijven door handtekeningen te verzamelen onder een verzoek aan de leden van de Tweede Kamer waarin dringend aandacht wordt gevraagd voor de situatie van de christenen in het Nuba-gebied. De handtekeningenlijst en de tekst van de brief kan aangevraagd worden bij: **VCVM-NEDERLAND postbus 451 3800 AL AMERSFOORT.**

Catechetisch Centrum Joden en christenen, gezamenlijke wortels!

In de serie *Bouwstenen*, waarin praktijkprojecten voor catechese en gemeente uit plaatselijke gemeenten worden doorgegeven, is een nieuw project verschenen: *Joden en christenen, gezamenlijke wortels!*

Het gaat hier om een catecheseproject voor jongeren van 12 tot 15 jaar, waarbij ook hun ouders en andere leden van de gemeente kunnen worden ingeschakeld (o.a. door film en excursie). De samenstellers hebben niet zozeer gemikt op een systematische inleiding in het jodendom. Dat gebeurt veelal in het voortgezet onderwijs. In de gemeente gaat het erom de wortels van het christelijk geloof zichtbaar te maken, die zo nauw en tegelijk pijnlijk verbonden zijn met de bronnen, de geschiedenis en het leven van joden en jodendom. Een belangwekkend thema, dat nog meer actualiteitswaarde gekregen heeft door de recente uitingen van antisemitisme. Ook om die redenen is het belangrijk jongeren (en ouderen) met dit thema in gesprek te brengen.

Bouwstenen deel 3 (staand A4, ringband) bevat een handleiding met achtergrondinformatie voor de catecheet (36 blz.) en fotokopieerbladen voor de catechisanten (15 blz.). Het project kost f 7,75 (excl. porto). Besteladressen zijn: Catechetisch

Centrum, Postbus 5021, 8260 GA Kampen (tel. 05202-92670) en Centrum voor Educatie, Postbus 1100, 3970 BC Driebergen (tel. 03438-15725)

Gereformeerde kerk in Parijs

De kleine gereformeerde Franse kerk te Parijs (Eglise Réformée Evangélique de Paris) nodigt u uit, zo u een weekendje in Parijs verblijft, tot het bijwonen van haar kerkdiensten. Elke zondag beginnen we om half elf. Natuurlijk zouden we het zeer op prijs stellen dat, wanneer u of jij langere tijd in Parijs verblijft, u zich naar vermogen zoudt willen inzetten voor de opbouw van onze gemeente. Deze gemeente bestaat uit een twintigtal meelevende leden, met daaromheen zo'n twintigtal 'vrienden van de gemeente', die zich min of meer met de gemeente verbonden voelen. Als gemeente hebben we een aantal (kleine) evangelisatie-projectjes gelanceerd:

- * één uurtje per maand (zaterdagavond) 'zingen op straat' voor de verschillende ingangen van de grote flats die ons kerkje omgeven.

- * op drie woensdagmiddagen voor Pasen hopen we een Bijbelclub te realiseren voor de kinderen uit die flats, met een afsluitende avond, waarop we dan ook de ouders uitnodigen.

- * éénmaal per maand 'Open Kerk' op zondagmiddag van drie tot zes. Alle kinderen die binnenkomen kunnen allerlei spelletjes doen, van het oerhollandse sjoelen, creatief bezig-zijn tot het dammen en schaken aan toe, met als afsluiting een halfuurtje zingen en een Bijbeloverdenking.

Voorganger in de gemeente is: ds. D.A. Brien (voorheen Chr. Geref. predikant te Delfzijl) 18, rue de Louans 91420 MORANGIS tel. (09-33.1). 69.34.51.90

Adres van de Kerk: 83, rue de l'Amiral Mouchez 75013 PARIS (vlakbij de Cité Universitaire). Als u met de metro wilt komen: RER-B uitstappen 'Cité Universitaire', bij uitgang links af slaan, langs de boulevard Jourdan en dan derde straat rechts. Aan de linkerkant zult u nr. 83 zien vermeld op een hekwerk met de aanwijzing om onze kerk te vinden, welke zich bevindt binnen de résidence.

In de komende nummers (o.a.):

M.R. v.d. Berg, Gerechtigheid en vrede
T. Hoekstra, De wedergeboorte van Sebastiaan

*'Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij
gelooft, zal leven, ook al is hij gestorven'*

Joh. 11 : 25

Bedroefd geven wij u kennis van het overlijden van onze zorgzame vader en grootvader

KLAAS POLDERMAN

op de leeftijd van 77 jaar,
sinds 11 december 1982 weduwnaar van Margaretha Kalkman.

Zwolle: Margreet en Wiebe Jellema-Polderman
Hazerswoude: Heleen en Ruud Fraanje-Polderman
Groningen: Hanneke Polderman
Arnhem: Loes en Larry Iburg-Polderman
Tiel: Els en Dries Nuchelmans-Polderman
Ten Boer: Fieke en Jos Lablans-Polderman
Aalten: Loura en Hans Spittka-Polderman en kleinkinderen

Zwolle, Esdoornstraat 5, 13 maart 1993
Correspondentie-adres:
W. Jellema
Zoom 32
8032 EN Zwolle

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden te Wamel.

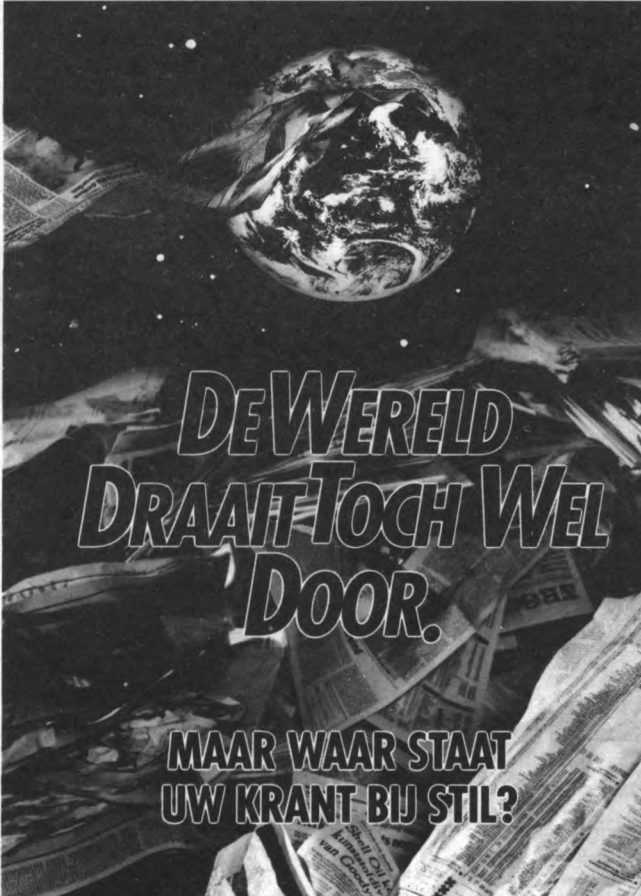
KALENDER

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

- 29 mrt. Ambtsdragerskonferentie regio Noord-Nederland te Haren
- 24 apr. Jaarvergadering persvereniging Opbouw; spreker: dr. A. van der Dussen
- 6 mei Vrouwenkontaktdag te Kampen
- 13 mei Predikantenkonferentie te Apeldoorn
- 15 mei Jaarvergadering Steun Oost Soemba in de Eenhoorn te Amersfoort: 13.30 uur
- 15 mei Uiterste datum voor inzending van stukken bestemd voor de Landelijke Vergadering 1994 bij de Voorbereidingscommissie te Apeldoorn (J.M. Wentink, Kam. Onnesstr. 5, 7316 LM Apeldoorn)
- 20 mei N.G.J. Jeugddag te Harderwijk
- 8-10 okt. N.G.J. Bijbelstudieweekend
- 6 nov. Landelijke ouderlingenkonferentie
- 19-21 nov. N.G.J. Bijbelstudieweekend

1994

- 12 mrt. Landelijke Vergadering Apeldoorn.

DE WERELD DRAAIT TOCH WEL DOOR.

MAAR WAAR STAAT UW KRANT BIJ STIL?

Het nieuws, de kranten, de dingen van de dag. De wereld draait wel door; zelfs al zou je er niet over schrijven. Maar waar staat uw krant bij stil?

Persvrijheid? Prima. Het Nederlands Dagblad neemt die vrijheid. Maar gebonden aan de Bijbel. Verbonden met mensen die daarnaar willen leven.

Een complete krant. Met het dagelijks nieuws. Veel ruimte voor religie en kerk. Constructief commentaar. Een gereformeerde ochtendkrant: scherp en schrap.

Wat denkt u van een vergelijkend waarden onderzoek? Neem, lees, proef en beproef. Een proefabonnement kost maar 14,-.

Dan vindt u het Nederlands Dagblad vier weken lang, trouw bij u aan het ontbijt.

DE WERELD OP WAARDE

EEN KRANT LEER JE LEZEND PAS KENNEN.

Daarom neem ik een proefabonnement op het Nederlands Dagblad: vier weken lang thuisbezorgd voor 14,-. Ik betaal pas als ik uw acceptgiro heb ontvangen.

NAAM _____

ADRES _____

PC/WOONPLAATS _____

TELEFOONNUMMER _____

Stuur deze coupon in een envelop naar het NEDERLANDS DAGBLAD, Antwoordnummer 1004, 3770 VB Barneveld. Een postzegel is niet nodig. Of bel voor een proefabonnement: 03420-10720.

Nederlands Dagblad
Gereformeerd gezinsblad